

Міністерство освіти і науки України

Луцький національний технічний університет

(повне найменування вищого навчального закладу)

Факультет бізнесу та права

(повне найменування факультету)

Кафедра підприємництва, торгівлі та логістики

(повна найменування кафедри)

**КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
ЗА СТУПЕНЕМ ВИЩОЇ ОСВІТИ «МАГІСТР»
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ АКТИВНОСТІ
СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ
(НА МАТЕРІАЛАХ ВОЛИНСЬКОЇ ОБЛАСТІ)**

спеціальність 076 Підприємництво та торгівля

(шифр і назва спеціальності)

освітня програма «Підприємництво та бізнес-адміністрування»

(назва освітньої програми)

**Виконав: здобувач вищої освіти
групи ПТ(ПБА)мз-21
Решетило Вікторія Вікторівна**

(підпис)

**Керівник:
д.е.н., професор
Ковальська Любов Леонідівна**

(підпис)

Кваліфікаційну роботу
допущено до захисту
«__» _____ 2025 р.
д.е.н., професор
Гарант освітньої програми:
Полінкевич Оксана Миколаївна

(підпис)

Луцьк – 2025 року

ЛУЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет бізнесу та права

Кафедра підприємництва, торгівлі та логістики

Ступінь вищої освіти: магістр

Галузь знань: 07 Управління та адміністрування

Спеціальність: 076 Підприємництво та торгівля

Освітня програма: Підприємництво та бізнес-адміністрування

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри

«__» _____ 202__ р.

З А В Д А Н Н Я НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ ЗДОБУВАЧУ ВИЩОЇ ОСВІТИ *Решетило Вікторії Вікторівни*

(прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема кваліфікаційної роботи: Забезпечення підприємницької активності суб'єктів господарювання (на матеріалах Волинської області)

Керівник роботи: д.е.н., професор Ковальська Л.Л.

затверджені наказом закладу вищої освіти від «04» січня 2025 р. № 12/01-02

2. Строк подання здобувачем вищої освіти кваліфікаційної роботи «__» _____ 2025 р.

3. Вихідні дані до роботи монографії, посібники, підручники, інтернет-видання, статистичний щорічник

4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, що потрібно розробити):

ВСТУП. РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ АКТИВНОСТІ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ. РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ТА ОЦІНКА ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ АКТИВНОСТІ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ. РОЗДІЛ 3 НАПРЯМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ АКТИВНОСТІ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ. ВИСНОВКИ. ПЕРЕЛІК ДЖЕРЕЛ ПОСИЛАНЬ. ДОДАТКИ

5. Перелік графічного матеріалу:

Лист 1. Зміст поняття «підприємництво». Окремі підходи до розгляду змістової характеристики підприємницької активності

Лист 2. Основні соціально-економічні показники Волинської області

Лист 3. Кількість зареєстрованих юридичних осіб. Динаміка кількості зареєстрованих юридичних осіб за період 2021–2024 роки в розрізі районів

Лист 4. Кількість юридичних осіб у містах і районах

Лист 5. Кількість юридичних осіб за видами економічної діяльності

Лист 6. Кількість підприємств за їх розмірами. Кількість зайнятих працівників за їх розмірами

Лист 7. Обсяг реалізованої продукції (товарів, послуг) за їх розмірами

Лист 8. Валова додана вартість за видами економічної діяльності, млн грн

Лист 9. Оцінка тенденцій розвитку підприємництва суб'єктами господарювання

Лист 10. Оцінка темпів росту юридичних осіб, які займаються підприємницькою діяльністю та темпів росту валової доданої вартості

Лист 11. SWOT-аналіз підприємницької активності суб'єктів господарювання

Лист 12. Механізм забезпечення підприємницької активності суб'єктів господарювання

Лист 13. Система цілей забезпечення підприємницької активності суб'єктами господарювання

6. Консультанти розділів роботи

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис	
		завдання видав	завдання прийняв
<i>Теоретичний розділ</i>	<i>Ковальська Л.Л.</i>		
<i>Аналітичний розділ</i>	<i>Ковальська Л.Л.</i>		
<i>Проектний розділ</i>	<i>Ковальська Л.Л.</i>		
<i>Нормоконтроль</i>	<i>Хомяк Н.В.</i>		

7. Дата видачі завдання 23 вересня 2024 р.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи магістра	Строк виконання етапів роботи	Примітка
1.	<i>Обґрунтування теми</i>	<i>до 24.09.2024</i>	
2.	<i>Огляд літератури із досліджуваної проблеми</i>	<i>до 29.10.2024</i>	
3.	<i>Теоретичний розділ</i>	<i>до 07.03.2025</i>	
4.	<i>Аналітичний розділ</i>	<i>до 30.05.2025</i>	
5.	<i>Проектний розділ</i>	<i>до 03.09.2025</i>	
6.	<i>Висновки</i>	<i>до 01.10.2025</i>	
7.	<i>Формування списку джерел посилань</i>	<i>до 08.10.2025</i>	
8.	<i>Формування додатків</i>	<i>до 15.10.2025</i>	
9.	<i>Оформлення ілюстративного матеріалу</i>	<i>до 22.10.2025</i>	
10.	<i>Нормоконтроль</i>	<i>до 01.11.2025</i>	
11.	<i>Інструментальна перевірка на академічний плагіат</i>	<i>до 15.11.2025</i>	
12.	<i>Представлення кваліфікаційної роботи магістра до захисту</i>	<i>до 03.12.2025</i>	

Здобувач вищої освіти

_____ (підпис)

Решетило В.В.
(прізвище, ініціали)

Керівник кваліфікаційної роботи

_____ (підпис)

Ковальська Л.Л.
(прізвище, ініціали)

АНОТАЦІЯ

Решетило В.В. Забезпечення підприємницької активності суб'єктів господарювання (на матеріалах Волинської області). Рукопис.

Кваліфікаційна робота магістра ОП «Підприємництво та бізнес-адміністрування» спеціальності 076 Підприємництво та торгівля. Луцький національний технічний університет. Луцьк, 2025.

Кваліфікаційна робота магістра складається з вступу, трьох розділів, висновків, списку джерел посилань, додатків.

У роботі проведено теоретичні та прикладні дослідження забезпечення підприємницької активності суб'єктів господарювання. У першому розділі роботи досліджено сутність підприємницької активності суб'єктів господарювання. Досліджено чинники впливу на забезпечення підприємницької активності суб'єктів господарювання. Запропоновано методичний підхід до аналізу та оцінки підприємницької активності суб'єктів господарювання.

У другому розділі роботи наведено загальну характеристику Волинської області та проаналізовано основні економічні показники, які її характеризують. Здійснено аналіз підприємницької активності суб'єктів господарювання. Проведено комплексну оцінку підприємницької активності суб'єктів господарювання.

У третьому розділі роботи обґрунтовано напрями забезпечення підприємницької активності суб'єктів господарювання. Розроблено механізм забезпечення підприємницької активності суб'єктів господарювання. Запропоновано стратегію та систему забезпечення підприємницької активності суб'єктів господарювання.

Ключові слова: підприємництво, підприємницька активність, суб'єкти господарювання, регіон.

ANNOTATION

Reshetylo V.V. Ensuring entrepreneurial activity of business entities (based on materials from the Volyn region). Manuscript.

Master's qualification work OP "Entrepreneurship and Business Administration" specialty 076 Entrepreneurship and Trade. Lutsk National Technical University. Lutsk, 2025.

Master's qualification work consists of an introduction, three sections, conclusions, a list of sources used, and appendices.

The work conducts theoretical and applied research on ensuring entrepreneurial activity of business entities. The first section of the work examines the essence of entrepreneurial activity of business entities. Factors influencing the provision of entrepreneurial activity of business entities are investigated. A methodological approach to the analysis and assessment of entrepreneurial activity of business entities is proposed.

The second section of the work provides a general description of the Volyn region and analyzes the main economic indicators that characterize it. An analysis of entrepreneurial activity of business entities is carried out. A comprehensive assessment of the entrepreneurial activity of business entities was carried out.

The third section of the work substantiates the directions of ensuring the entrepreneurial activity of business entities. A mechanism for ensuring the entrepreneurial activity of business entities is developed. A strategy and system for ensuring the entrepreneurial activity of business entities is proposed.

Keywords: entrepreneurship, entrepreneurial activity, business entities, region.

ЗМІСТ

ВСТУП	7
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ АКТИВНОСТІ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ	10
1.1. Підприємництво активність суб'єктів господарювання: сутність та значення в сучасних умовах	10
1.2. Методичний підхід до аналізу та оцінки підприємницької активності суб'єктів господарювання	14
1.3. Чинники впливу на підприємницьку активність суб'єктів господарювання	21
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ТА ОЦІНКА ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ АКТИВНОСТІ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ	26
2.1. Загальна характеристика Волинської області та аналіз основних показників, які її характеризують	26
2.2. Аналіз підприємницької активності суб'єктів господарювання	32
2.3. Оцінка підприємницької активності суб'єктів господарювання	42
РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ АКТИВНОСТІ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ	47
3.1. Розробка механізму забезпечення підприємницької активності суб'єктів господарювання	47
3.2. Стратегія забезпечення підприємницької активності суб'єктів господарювання	52
3.3. Система забезпечення підприємницької активності суб'єктів господарювання	56
ВИСНОВКИ	59
ПЕРЕЛІК ДЖЕРЕЛ ПОСИЛАНЬ	62
ДОДАТКИ	64

ВСТУП

Актуальність дослідження. Посилення воєнного конфлікту в країні зумовлює негативні тенденції у розвитку підприємництва в усіх сферах життєдіяльності економіки. Зменшується кількість підприємств, що здійснюють підприємницьку діяльність в режимі офлайн, натомість диферсифікуються онлайн торговельні відносини, знижується активність підприємницької діяльності на небезпечних територіях, натомість спостерігається релокація підприємств на більш безпечні локації ведення бізнесу тощо. Все це негативно впливає на підприємницьку активність суб'єктів господарювання, що вимагає пошуку напрямів її забезпечення через розробку відповідного механізму. Тому, актуалізуються питання дослідження активізації підприємницької активності суб'єктів господарювання в умовах воєнного часу та у повоєнний період.

У напрацюваннях науковців ведуться дискусії з приводу сутності та напрямів забезпечення підприємницької активності суб'єктів господарювання. Одні науковці акцентують увагу на розвитку підприємництва як такого: Бобров В., Валінкевич Н., Васільєва Л., Вдовичак Б., Власова Н., Карпюк Г., Омельченко О., Сизоненко В., Таран О., Швед В.; інші ж науковці зосереджують увагу на дослідженні підприємницької активності суб'єктів господарювання: Гарват О., Георгіаді Н., Дончак Л., Нікітенко К., Мартусенко І., Олійник Т. та ін.

Метою дослідження є пошук напрямів забезпечення підприємницької активності суб'єктів господарювання.

В межах досягнення поставленої мети були вирішено наступні *завдання дослідження*:

- визначено сутність підприємницької активності суб'єктів господарювання;
- досліджено чинники впливу на забезпечення підприємницької активності суб'єктів господарювання;

- наведено методику аналізу та оцінки підприємницької активності суб'єктів господарювання;
- наведено характеристику Волинської області та проаналізовано основні економічні показники її діяльності;
- здійснено аналіз підприємницької активності суб'єктів господарювання;
- проведено комплексну оцінку підприємницької активності суб'єктів господарювання;
- запропоновано механізм забезпечення підприємницької активності суб'єктів господарювання;
- розроблено стратегію забезпечення підприємницької активності суб'єктів господарювання;
- обґрунтовано систему підприємницької активності суб'єктів господарювання.

Об'єктом дослідження у роботі виступають процеси забезпечення підприємницької активності суб'єктів господарювання.

Предметом дослідження виступають теоретичні та прикладні дослідження забезпечення підприємницької активності суб'єктів господарювання.

Наукова новизна отриманих результатів дослідження полягає у:

- удосконаленні поняття «підприємницька активність суб'єктів господарювання», під яким запропоновано розуміти процес активізації кількісних та якісних показників ведення підприємницької діяльності, який призводить до поживлення економіки та задоволення потреб споживачів;
- обґрунтовано методичний підхід до аналізу та оцінки підприємницької активності суб'єктів господарювання, який містить п'ять послідовних та взаємопов'язаних етапи: 1. Вибір інформаційної бази та методів дослідження. 2. Вибір напрямів аналізу та оцінки підприємницької активності суб'єктів господарювання. 3. Вибір системи показників аналізу та оцінки підприємницької активності суб'єктів господарювання. 4. Стандартизація показників, що характеризують підприємницьку активність суб'єктів господарювання. 5. Комплексна оцінка підприємницької активності суб'єктів господарювання;

– запропоновано механізм забезпечення підприємницької активності суб'єктів господарювання складається із семи етапів: 1 етап. Оцінка підприємницької активності суб'єктів господарювання. 2 етап. Обґрунтування мети забезпечення підприємницької активності суб'єктів господарювання. 3 етап. Визначення цілей забезпечення підприємницької активності суб'єктів господарювання. 4 етап. Формування стратегії забезпечення підприємницької активності суб'єктів господарювання. 5 етап. Реалізація стратегії забезпечення підприємницької активності суб'єктів господарювання. 6 етап. Контроль за реалізацією стратегії забезпечення підприємницької активності суб'єктів господарювання. 7 етап. Реалізованість цілей забезпечення підприємницької активності суб'єктів господарювання.

Методи дослідження: синтезу – для дослідження сутнісної характеристики підприємницької активності суб'єктів господарювання; структурованості – для визначення чинників впливу на забезпечення підприємницької активності суб'єктів господарювання; методики аналізу та оцінки підприємницької активності суб'єктів господарювання; формування механізму та стратегії забезпечення підприємницької активності суб'єктів господарювання; економічного аналізу – для аналізу та оцінки підприємницької активності суб'єктів господарювання.

Інформаційна база дослідження: статистичний щорічник Волинь 21, статистичний щорічник Волинь 2023, інтернет-ресурси, періодичні видання монографії, навчальні посібники.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ АКТИВНОСТІ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ

1.1. Підприємництво активність суб'єктів господарювання: сутність та значення в сучасних умовах

Посилення воєнного конфлікту в країні зумовлює негативні тенденції у розвитку підприємництва в усіх сферах життєдіяльності економіки. Зменшується кількість підприємств, що здійснюють підприємницьку діяльність в режимі офлайн, натомість диферсифікуються онлайн торговельні відносини, знижується активність підприємницької діяльності на небезпечних територіях, натомість спостерігається релокація підприємств на більш безпечні локації ведення бізнесу тощо. Все це негативно впливає на підприємницьку активність суб'єктів господарювання, що вимагає пошуку напрямів її забезпечення через розробку відповідного механізму. Тому, актуалізуються питання дослідження активізації підприємницької активності суб'єктів господарювання в умовах воєнного часу та у повоєнний період.

У напрацюваннях науковців ведуться дискусії з приводу сутності та напрямів забезпечення підприємницької активності суб'єктів господарювання. Одні науковці акцентують увагу на розвитку підприємництва як такого: Бобров В., Валінкевич Н., Васільєва Л., Вдовичак Б., Власова Н., Карпюк Г., Омельченко О., Сизоненко В., Таран О., Швед В.; інші ж науковці зосереджують увагу на дослідженні підприємницької активності суб'єктів господарювання: Гарват О., Георгіаді Н., Дончак Л., Нікітенко К., Мартусенко І., Олійник Т. та ін.

Зважаючи на думки науковців, на рисунку 1.1 представлено трансформацію поняття «підприємницька активність суб'єктів господарювання».

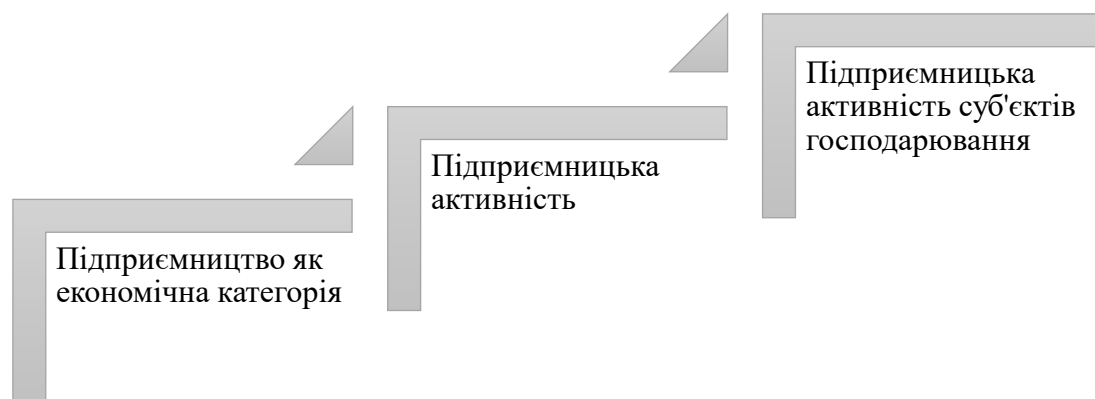

Рисунок 1.1. Трансформація поняття «підприємницька активність суб'єктів господарювання»

Розглянемо зміст даних понять. Огляд підходів до сутності поняття «підприємництво» наведено у таблиці 1.1.

Таблиця 1.1. – Зміст поняття «підприємництво»

Автор	Зміст поняття
1	2
<i>Підприємництво як економічна категорія</i>	
Господарський кодекс України	«...самостійна, ініціативна, систематична, на власний ризик господарська діяльність, що здійснюється суб'єктами господарювання (підприємцями) з метою досягнення економічних та соціальних результатів та одержання прибутку» [1]
Ковальська Л., Кривов'язюк І. та ін.	«...господарська діяльність, яка здійснюється за ініціативи підприємця, від його імені та на його ризик, направлена на пошук оптимального вирішення економічної проблеми задля досягнення наміченого результату - отримання підприємницької вигоди» [2]
Бусигін А.	«...основна форма економічної активності, заснована на ініціативному, самостійному підході до виробництва і поставки на ринок товарів, що приносять підприємцю дохід та усвідомлення своєї значимості як особистості» [2]
Бобров В.	«...діяльність спрямована на максимізацію прибутку, зміст якої полягає в задоволенні його шляхом продажу продуктів і послуг як товару» [3]
Сизоненко В.	«...розвиток інноваційної ідеї в процесі самоорганізації та саморозвитку підприємства у взаємодії з внутрішнім і зовнішнім середовищем його функціонування» [4]
Васільєва Л.	«...господарська діяльність суб'єктів, яка є цілеспрямованою, ініціативною і такою, що ставить за мету одержати прибуток в межах закону на основі поєднання особистої вигоди зі суспільною корисністю» [5]
Власова Н.	«...самостійна, ініціативна економічна діяльність щодо виробництва і реалізації товарів(надання послуг, виконання ро-біт),спрямована на одержання прибутку, яка має системний, правомірний, творчий, інноваційний та соціально-відповідальний характер, здійснюється господарюючим суб'єктом, що несе юридичну відповідальність» [6]

Продовження таблиці 1.1

1	2
Валінкевич Н.	«...організаційно- господарська творчість, яка докорінним чином відрізняється від звичайної ділової активності, що ґрунтується на використанні готових перевірених схем господарювання» [7]
Карпюк Г.	«...діяльність за власний рахунок (на основі особистої власності), з індивідуальною ініціативою та власним ризиком. Воно являє собою відокремлений сегмент бізнесу, який вирізняється своєю інноваційністю та унікальністю» [8]
Швед В., Омельченко О., Таран О.	«...представляє ініціативну та незалежну діяльність, що провадиться громадянами або їх асоціаціями на основі власного ризику та майнової відповідальності» [9]
Вдовичак Б.	«...провідний сектор ринкової економіки, який забезпечує насиченість ринку товарами та послугами, сприяє здоровій конкуренції, створює новий прошарок – підприємець-власник» [10]

Узагальнюючи усі вище наведені підходи до змісту поняття «підприємництво», можна дійти висновку, що основними визначальними характеристиками даної категорії є:

- самостійна ініціативна господарська діяльність;
- процес виробництва, або купівлі-продажу товарів;
- задоволення потреб населення;
- отримання чистого фінансового результату (прибутку).

Це дозволяє трактувати підприємництво як особливий вид самостійної ініціативної господарської діяльності, яка спрямована за реалізацію процесу виробництва, або купівлі-продажу товарів (робіт, послуг) задля задоволення потреб населення (для покупця) та отримання максимального прибутку (для продавця).

У таблиці 1.2 наведено окремі підходи до розгляду змістової характеристики підприємницької активності. Варто зауважити, що у літературі недостатньо уваги приділяється питанням дослідження підприємницької активності суб'єктів господарювання.

Таблиця 1.2. – Окремі підходи до розгляду змістової характеристики підприємницької активності

Автор	Зміст поняття
Гарват О.	«...безпосередньо впливає на усі макроекономічні показники, зокрема валовий внутрішній дохід країни, створення додаткових робочих місць, забезпечення реалізації завдань соціального захисту населення, формування платоспроможного попиту населення країни, збільшення надходжень до державного бюджету України» [11]
Нікітенко К.	«...ризикована діяльність фізичної особи або групи фізичних осіб (зарєстрованих як підприємців або заснували юридичну особу), які отримують прибуток на основі задоволення громадських потреб у продуктах, роботах, послугах, що змінюються, на основі добровільного застосування соціальної відповідальності, що вимагає залучення ресурсів (матеріальних) і нематеріальних ресурсів) та взаємодії з контрагентами» [12]
Георгіаді Н.	«...супроводжується збільшення кількості підприємств, які функціонують у різних галузях економіки» [13]
Олійник Т.	«...динамічний факторний феномен, що забезпечує організаційні та інноваційні ефекти» [14]
Мартусенко І., Дончак Л.	«...інтенсивність здійснення економічного процесу й ефективності діяльності підприємства за певний проміжок часу» [15]

Таким чином, бачимо, що науковці по-різному розглядають сутність підприємницької активності суб'єктів господарювання. Проте, можна виділити деякі спільні характеристики, які притаманні даній економічній категорії:

- збільшення кількості суб'єктів підприємницької діяльності як загалом, так і по окремих видах економічної діяльності;
- отримання позитивних результатів (ефектів) від здійснення підприємницької діяльності;
- інтенсифікація процесів здійснення підприємницької діяльності.

Фактично, під підприємницькою активністю суб'єктів підприємництва будемо розуміти процес активізації кількісних та якісних показників ведення підприємницької діяльності, який призводить до поживлення економіки та задоволення потреб споживачів.

Забезпечення підприємницької активності суб'єктів підприємства має здійснюватися із дотриманням певної сукупності принципів:

- ініціативність та незалежність – передбачає самостійність та свободу вибору суб'єктами підприємництва видів економічної діяльності,

постачальників товарів, сегменту ринку, торговельної, маркетингової, цінової та іншої політик, ринків збуту тощо;

- відкритість – передбачає забезпечення рівного доступу для усіх споживачів до різних товарів, робіт, послуг;

- якість – забезпечення високої якості продукції та високого рівня обслуговування споживачів;

- ефективність – передбачає досягнення високих показників результативності при використанні оптимізованого підходу до витрат ведення бізнесу, забезпечення фінансової спроможності суб'єкта підприємництва;

- конкретність – передбачає формування ефективної конкурентної політики підприємства із дотриманням вимог чинного законодавства.

1.2. Методичний підхід до аналізу та оцінки підприємницької активності суб'єктів господарювання

Здійснення підприємницької діяльності є динамічним процесом, який залежить від багатьох умов та чинників. З іншої сторони, підприємництво визначає особливості розвитку регіональної та національної економік, вектори їх стратегічної орієнтації та рівень конкурентоспроможності. Тому, важливим є дослідження особливостей розвитку підприємництва, рівня підприємницької активності суб'єктів господарювання, визначення проблем у їх забезпеченні, а також напрямів подальшого функціонування. Це вимагає проведених відповідних аналітичних досліджень підприємницької активності суб'єктів господарювання, оцінки тенденцій у ретроспективному та поточному періодах. З цією метою, розробимо методичний підхід до аналізу та оцінки підприємницької активності суб'єктів господарювання (рис. 1.2).

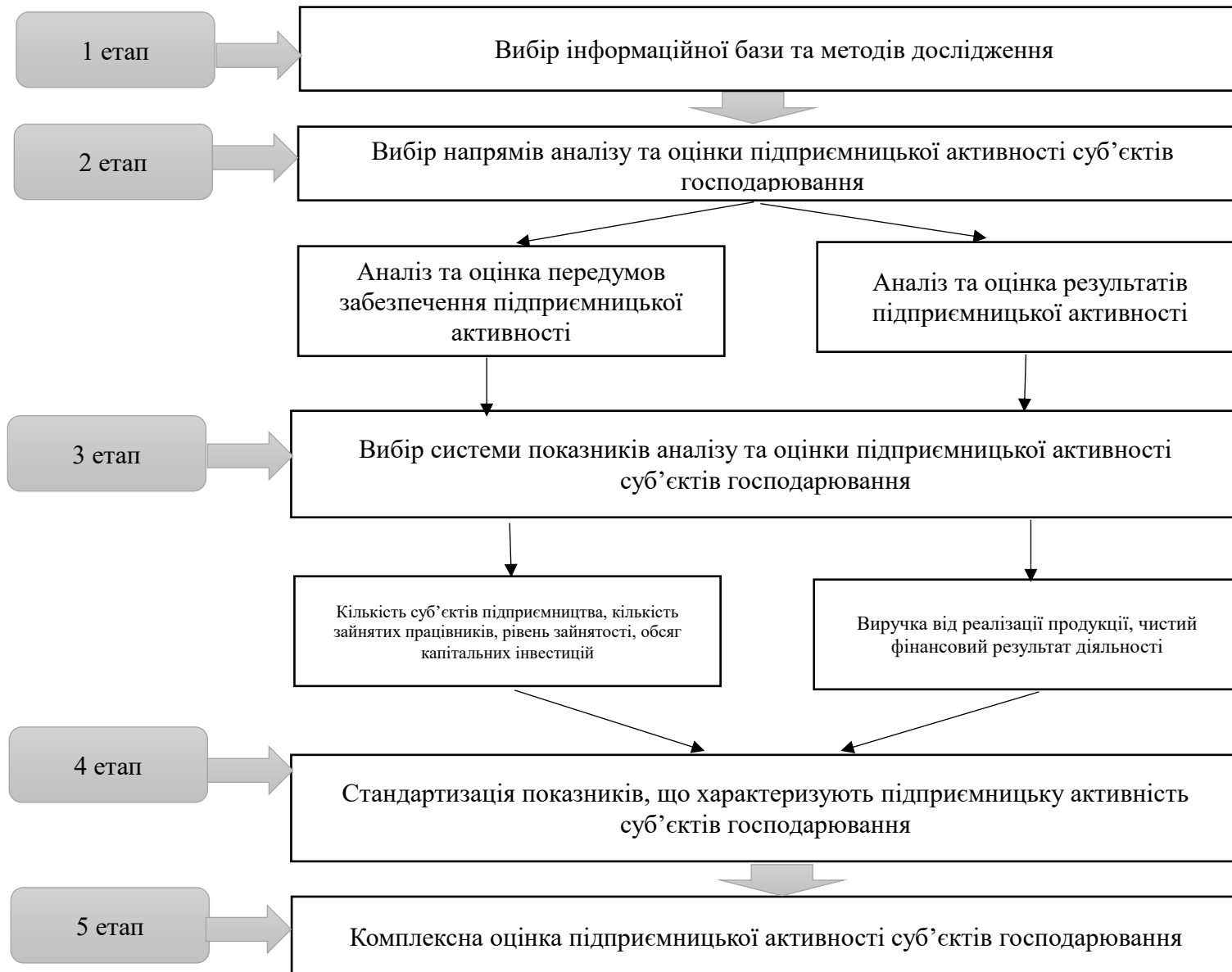

Рисунок 1.2. Методика аналізу та оцінки підприємницької активності суб'єктів господарювання

Запропонована методика містить п'ять послідовних та взаємопов'язаних етапи: 1. Вибір інформаційної бази та методів дослідження. 2. Вибір напрямів аналізу та оцінки підприємницької активності суб'єктів господарювання. 3. Вибір системи показників аналізу та оцінки підприємницької активності суб'єктів господарювання. 4. Стандартизація показників, що характеризують підприємницьку активність суб'єктів господарювання. 5. Комплексна оцінка підприємницької активності суб'єктів господарювання.

Розглянемо більш детально ці етапи. На першому етапі обираються методи та інформаційна база дослідження. Основними методами дослідження будуть:

- кількісні методи, зокрема методи економічного аналізу, застосування яких дозволить виявити стан та тенденції підприємницької активності суб'єктів господарювання;
- індексні методи, які дозволять об'єднати різнопланові показники у єдиний інтегральний індекс;
- графічні та табличні – основне завдання яких полягає у візуалізації результатів аналізу та оцінки підприємницької активності суб'єктів господарювання.

Інформаційною базою дослідження виступатиме статистична звітність офіційного сайту Державної служби статистики України.

На другому етапі обираються напрями аналізу та оцінки підприємницької активності суб'єктів господарювання. Пропонується аналітичне дослідження здійснювати за двома напрямками:

1. Аналіз та оцінка передумов забезпечення підприємницької активності суб'єктів господарювання.
2. Аналіз та оцінка результатів підприємницької активності суб'єктів господарювання.

На третьому етапі згідно даних напрямів дослідження формується система показників аналізу та оцінки підприємницької активності суб'єктів

господарювання. Показники для оцінки підприємницької активності суб'єктів господарювання наведено у таблиці 1.3.

Таблиця 1.3.– Показники для оцінки підприємницької активності суб'єктів господарювання

Показники	Вплив характеру зміни показника на підприємницьку активність суб'єктів господарювання
Кількість суб'єктів підприємництва, од.	Позитивний (зростання)
Кількість суб'єктів господарювання за видами економічної діяльності, од.	Позитивний (зростання)
Обсяг реалізованої продукції суб'єктами господарювання, тис.грн.	Позитивний (зростання)
Обсяг витрат на виробництво продукції, тис.грн.	Негативний (зниження)
Кількість зайнятих працівників у сфері підприємництва, ос.	Позитивний (зростання)
Рівень зайнятості населення, %	Позитивний (зростання)
Середньооблікова кількість штатних працівників, ос.	Позитивний (зростання)
Обсяг капітальних інвестицій, млн.грн.	Позитивний (зростання)
Фінансовий результат діяльності суб'єктів господарювання, тис.грн.	Позитивний (зростання)

Оскільки вищенаведені показники є різновимірними, то постає завдання привести їх всіх до єдиного вимірника. Для цього використовують метод стандартизації показників.

Стандартизація показників передбачає використання системи показників-стимуляторів (показники, що позитивно впливають на забезпечення підприємницької активності суб'єктів господарювання) та показників-дестимуляторів (показники, що негативно впливають на забезпечення підприємницької активності суб'єктів господарювання).

Для кожного індексу необхідно сформувати матрицю показників X та здійснити їх стандартизацію [16, 17, 18]:

$$X = \begin{pmatrix} x_{11} & \dots & x_{1j} & \dots & x_{1n} \\ x_{21} & \dots & x_{2j} & \dots & x_{2n} \\ \dots & & & & \\ x_{i1} & \dots & x_{ij} & \dots & x_{in} \\ \dots & & & & \\ x_{m1} & \dots & x_{mj} & \dots & x_{mn} \end{pmatrix}, \quad j = \overline{1, n}, \quad i = \overline{1, m} \quad (1.1)$$

де n – кількість показників;

m – кількість територій;

x_{ij} – значення j -го показника, що характеризує i -ту територію.

Використовуємо наступні розрахункові формули для розрахунку часткових індексів забезпечення підприємницької активності суб'єктів господарювання [16, 17, 18]:

– для показників-стимуляторів:

$$X_{ij^1} = \frac{x_{ij}}{x_{m+1j}}, \text{ або} \quad (1.2)$$

– для показників-дестимуляторів:

$$X_{ij^1} = \frac{x_{m+1j}}{x_{ij}} \quad (1.3)$$

де $i=1,2,\dots, m$; $j=1,2,\dots,n$, x_{m+1j} – j -й показник-еталон, тобто територія із найкращим значенням показника із усієї сукупності.

$Y = 1 - X^1$. Чим менше значення показника Y , тим кращим вважається підприємницька активність суб'єкта господарювання.

На п'ятому етапі здійснюється комплексна оцінка підприємницької активності суб'єктів господарювання, яка дозволяє виявити проблеми та відповідно до них активізувати підприємницьку активність на відповідній території.

Розрахунок інтегрального індексу підприємницької активності суб'єктів

господарювання здійснюється за формулою:

$$I_{\text{інт.т}} = \frac{I_{\text{п.т.}} + I_{\text{р.т.}}}{2}, \quad (1.4)$$

де $I_{\text{інт.т}}$ – інтегральний індекс підприємницької активності суб'єктів господарювання;

де $I_{\text{п.т.}}$ – інтегральний індекс підприємницької активності суб'єктів господарювання;

$I_{\text{р.т.}}$ – інтегральний індекс результатів підприємницької активності суб'єктів господарювання.

Отже, на завершальному етапі здійснюється оцінка за рівнем підприємницької активності суб'єктів господарювання, визначаються території з наступними рівнями розвитку:

- низький рівень підприємницької активності суб'єктів господарювання;
- середній рівень підприємницької активності суб'єктів господарювання;
- високий рівень підприємницької активності суб'єктів господарювання.

Для визначення груп територій із різними рівнями підприємницької активності суб'єктів господарювання визначимо розмір інтервалу [16, 17, 18]:

$$r = \frac{I_{\text{max}} - I_{\text{min}}}{q}, \quad (1.5)$$

де r – розмах інтервалу;

I_{max} – максимальне значення індексу підприємницької активності суб'єктів господарювання;

I_{min} – мінімальне значення індексу підприємницької активності суб'єктів господарювання;

q – кількість виділених територій за рівнем підприємницької активності суб'єктів господарювання ($q=3$).

Індикатор, який визначає межу значення індексу підприємницької активності суб'єктів господарювання для територій із високим рівнем, визначається за формулою [16, 17, 18]:

$$In_g = r + Imin. \quad (1.6)$$

Якщо $in_b > I$, то територію віднесемо до категорії з високим рівнем підприємницької активності суб'єктів господарювання.

Для розрахунку індикатора для територій із низьким рівнем підприємницької активності суб'єктів господарювання використаємо наступну формулу:

$$In_n = Imax - r. \quad (1.7)$$

Якщо $in_n < I$, то територію віднесемо до категорії із низьким рівнем підприємницької активності суб'єктів господарювання. Значення між in_b і in_n визначає групу територій із середнім рівнем підприємницької активності суб'єктів господарювання

Водночас, важливо в процесі аналізу та оцінки підприємницької активності суб'єктів господарювання визначити основні тенденції, які притаманні різним показникам. Аналіз таких тенденцій дозволить виявити позитивні та негативні активності суб'єктів підприємництва у різних видах діяльності.

Таким чином, наведений методичний підхід до аналізу та оцінки підприємницької активності суб'єктів господарювання дозволить виявити проблеми у веденні підприємницької діяльності та перспективи забезпечення її розвитку.

1.3. Чинники впливу на підприємницьку активність суб'єктів господарювання

Будь-який вид підприємницької діяльності змінюється та розвивається залежно від впливу різних чинників. Чинники можуть, з однієї сторони призвести до неефективності ведення підприємницької діяльності, нерівномірності розміщення суб'єктів підприємництва та певній території, різної щількості тощо, а з іншої – навпаки, сприяти розвитку підприємництва та призводити до активізації активності суб'єктів господарювання в різних видах діяльності.

Усі чинники впливу на підприємницьку активність суб'єктів господарювання умовно можна розділити на дві групи: зовнішні та внутрішні (рис.1.3).

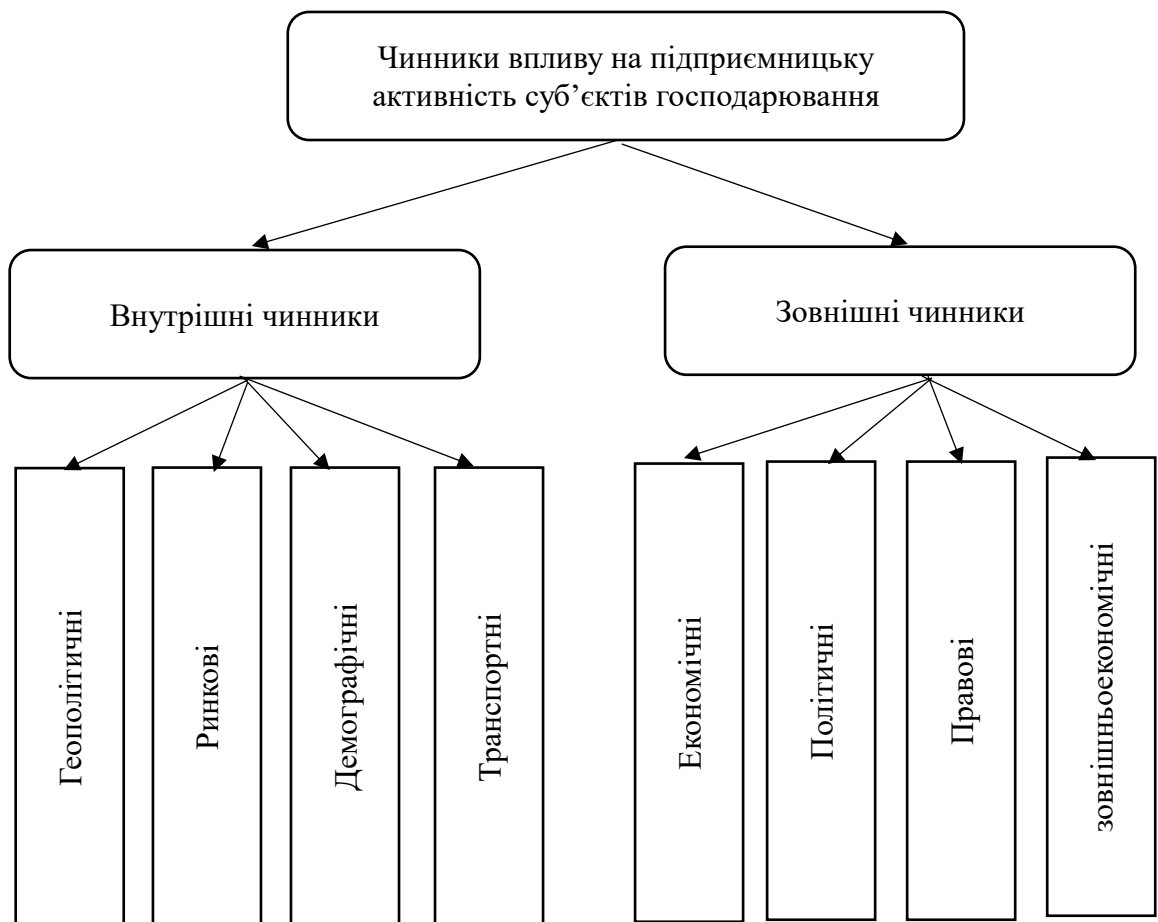

Рисунок 1.3. Чинники впливу на підприємницьку активність суб'єктів господарювання

Зовнішні чинники обумовлені впливом зовнішнього середовища по відношенню до тієї чи іншої території. Внутрішні чинники пов'язані із особливостями функціонування окремої території.

Розглянемо більш детальніше чинники впливу на підприємницьку активність суб'єктів господарювання.

1. Геополітичні чинники здійснюють суттєвий вплив на підприємницьку активність суб'єктів господарювання. Саме ці чинники визначають місце розташування суб'єкта господарської діяльності відносно інших підприємств, об'єктів ринкової інфраструктури, транспортних магістралей, найбільших потоків споживачів і т.д. До геополітичних чинників також відносять розмір території, на якій знаходиться суб'єкт господарської діяльності, чисельність населення території (потенційні покупці), соціальна структура населення території (купівельна спроможність).

2. Ринкові чинники визначають попит та пропозицію на товари на відповідному сегменті ринку. Забезпечення підприємницької активності суб'єктів господарювання вимагає від суб'єктів господарювання постійного моніторингу ринкового середовища, вивчення кон'юнктури ринку, основних конкурентів, постачальників товарів, а також запити споживачів. Нині ринок формує нові виклики для суб'єктів підприємництва, з'являються нові підприємці, які здатні задовольнити запити найвимогливіших споживачів.

3. Демографічні чинники здійснюють прямий вплив на виручку від реалізації продукції. Зростання чисельності населення, покращення демографічної ситуації сприяє зростанню попиту на товари, погіршення демографічної ситуації, навпаки – знижує обсяги споживання товарів та негативно впливає на кінцеві показники діяльності суб'єктів господарювання. На жаль, в Україні у цілому, та регіонах зокрема спостерігається негативна демографічна ситуація, зростає кількість померлих, збільшується міграційний потік. Відповідно, це може негативно вплинути на підприємницьку активність суб'єктів господарювання.

4. Транспортні чинники визначають доступність споживачів до об'єктів торгівлі, а також транспортну доступність постачальників до підприємства. Важливим є визначення маршрутів перевезень товарів, їх оптимізації задля вчасного постачання товарів у торговельну мережу.

5. Економічні чинники теж здійснюють суттєвий вплив на підприємницьку активність суб'єктів господарювання через встановлення ставок оподаткування, відсоткових ставок по сплаті кредиту, облікової ставки НБУ, фіскальною політикою держави тощо. Слід зауважити, що сьогодні економічні чинники здійснюють в більшій мірі негативний вплив на підприємницьку активність суб'єктів господарювання. Це проявляється у недосконалій системі оподаткування, неефективній фіскальній політиці держави, неврегульованістю основних макроекономічних процесів, нерозвиненістю конкурентного середовища тощо.

6. Політичні чинники включають в себе політичну стабільність, приналежність до тієї чи іншої політичної партії, політичну свободу і т.д. Політична нестабільність посилюється військовими діями в країні, які призвели до значного згортання діяльності підприємницьких структур, та до відсутності стимулів до активізації підприємницької активності суб'єктів господарювання.

7. Правові чинники формують нормативно-правове (юридичне) поле для розвитку підприємництва в сфері бізнесу. На жаль, нині прослідковується нестабільність правового поля регулювання підприємницької діяльності, що негативно впливає на підприємницьку активність суб'єктів господарювання.

8. Зовнішньоекономічні чинники включають в себе експорт та імпорт товарів, що по-різному може вплинути на підприємницьку активність суб'єктів господарювання. Так, наприклад, зниження обсягів імпорту позитивно впливає на розвиток власного внутрішнього ринку шляхом його насичення вітчизняними товарами; зростання обсягів імпорту, навпаки негативно впливає на вітчизняного товаровиробника, проте дозволяє більш задовольнити потреби споживачів. Експорт товарів є стимулюючим чинником забезпечення підприємницької

активності суб'єктів господарювання та забезпечує приплив іноземної валюти всередину країни.

Таким чином, систематизуємо усі наведені чинники у таблиці 1.4.

Таблиця 1.4. – Систематизація чинників впливу на підприємницьку активність суб'єктів господарювання

Група чинників	Чинники	Зміст чинника та вплив на розвиток підприємництва в сфері торгівлі
Геополітичні	Місце розташування суб'єкта господарювання відносно інших підприємств, об'єктів ринкової інфраструктури, транспортних магістралей, найбільших потоків споживачів	Виручка від реалізації продукції; можливість території забезпечувати участь у поділі праці
Ринкові	Попит, пропозиція, ціна	Кількість суб'єктів господарювання, можливість масштабувати бізнес
Демографічні	Смертність, народжуваність, природний приріст, міграційні потоки	Зростання природного приросту населення сприяє підприємницькій активності суб'єктів господарювання
Транспортні	Доступність споживачів та постачальників до суб'єктів господарювання	Покращення мобільності споживачів та постачальників позитивно впливає на підприємницьку активність суб'єктів господарювання
Економічні	Інфляція, ставки оподаткування, відсотки по кредитах, мінімальні заробітна плата, купівельна спроможність, прожитковий мінімум	Сприятлива економічна ситуація позитивно впливає на підприємницьку активність суб'єктів господарювання
Політичні	Політична стабільність, приналежність до тієї чи іншої політичної партії, політична свобода, воєнний конфлікт	Сприятлива політична ситуація позитивно впливає на підприємницьку активність суб'єктів господарювання
Правові	Закони, накази, розпорядження, постанови	Досконале правове поле позитивно впливає на підприємницьку активність суб'єктів господарювання
Зовнішньоекономічні	Експорт, імпорт товарів	Сприяє участі території у міжнародному поділі праці, зростанні товарообороту за рахунок експорту товарів

Таким чином, врахування вищенаведених чинників дозволить сприяти забезпеченню підприємницької активності суб'єктів господарювання. Важливо

враховувати вплив кожного із цих чинників, прогнозувати ймовірну силу їх впливу на здійснення підприємницької діяльності, приймати превентивні заходи щодо мінімізації їх негативного впливу на підприємницьку активність суб'єктів господарювання.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ ТА ОЦІНКА ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ АКТИВНОСТІ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ

2.1. Загальна характеристика Волинської області та аналіз основних показників, які її характеризують

Забезпечення підприємницької активності суб'єктів господарювання є важливою з позиції розвитку національної та регіональної економіки, забезпечення потреб населення у товарах та послугах, створення робочих місць тощо. Варто зауважити, що ковідні процеси та наявність воєнного стану зумовлюють появу ряду проблем у веденні підприємницької діяльності та забезпеченні підприємницької активності суб'єктів господарювання. Проблеми, з якими зіштовхуються суб'єкти господарювання під час ведення підприємницької діяльності наведено у таблиці 2.1.

Таблиця 2.1. – Проблеми, із якими зіштовхується бізнес під час війни

	Усі	Мікро-	Малі	Середні	Великі
Зростання ціна на сировину / матеріали / товари	70%	73%	70%	72%	67%
Перебої з електро-, водо- або тепlopостачанням	51%	41%	41%	53%	65%
Складнощі з перевезенням сировини/товарів територією України	41%	29%	43%	42%	43%
Небезпечно працювати	33%	16%	32%	35%	37%
Зменшення попиту на продукцію/послуги	29%	43%	33%	23%	27%
Розрив ланцюжків постачання	28%	20%	22%	30%	35%
Державне регулювання курсу валют,	25%	16%	28%	24%	25%
Брак обігових коштів	23%	31%	26%	20%	19%
Брак робочої сили внаслідок призову та/або виїзду співробітників	16%	2%	14%	23%	15%
Брак палива	13%	27%	12%	9%	13%
Пошкодження майна або товару внаслідок бойових дій	6%	10%	5%	4%	7%
Корупція	1%	0%	0%	1%	2%
Не було проблем	1%	0%	1%	2%	3%

Джерело: [11]

Як бачимо, це проблеми пов'язані із постійним зростанням цін, енергетичним колапсом, виникненням небезпечних ситуацій під час війни,

розірванням ланцюгів поставок, дефіцитом робочої сили внаслідок значної міграції населення тощо. Проте, незважаючи на ці виклики, суб'єкти господарювання продовжують працювати і далі, створюючи нові робочі місця та формуючи ВДВ. Підтвердженням цього факту є позитивна динаміка кількості підприємств в Україні за період 2015–2022 років (табл. 2.2).

Таблиця 2.2. – Динаміка кількості підприємств в Україні протягом 2015–2022 рр.

Рік	Всього підприємств, одиниць	Ланцюговий темп приросту, %	Юридичних осіб		Фізичних осіб-підприємців	
			Одиниць	У % до загальної кількості одиниць	Одиниць	У % до загальної кількості одиниць
2015	1974439	-	343561	17,4	1630878	82,6
2016	1865631	-5,5	306470	16,4	1519161	83,6
2017	1805144	-3,2	338341	18,7	1466803	81,3
2018	1839672	1,9	355956	19,3	1483716	80,7
2019	1941701	5,5	380673	19,6	1561028	80,4
2020	1973652	1,6	373897	18,9	1599755	81,1
2021	1956320	-0,9	370906	18,9	1585414	81,1
2022*	2615347	33,7	98072	37,5	1634475	62,5

Джерело: [11]

Проведемо оцінку підприємницької активності суб'єктів господарювання на території Волинської області. Волинська область розташована на крайньому північному заході України, на перехресті важливих транспортних шляхів з країн Сходу у Західну Європу, що особливо важливо для розвитку зв'язків із різними країнами світу. Територія Волині складає 20,1 тис.км², що складає 3,3% території України. Чисельність наявного населення на 1 січня 2021 року складала 1027,4 тис. осіб, де 75,5% – це жителі сільських територій. На території регіону знаходиться 1054 сільських населених пункти, в яких проживає 497,5 тис. осіб. [19].

Волинська область має чотири територіальних громади: Луцьку ОТГ, Володимир-Волинську ОТГ, Ковельську ОТГ та Камінь-Каширську ОТГ.

Луцька ОТГ – утворена із об'єднаних Рожищенського, Ківерцівського, Горохівського та Луцького районів. Включає у себе 15 територіальних громад (351 населений пункт). Населення – 457,3 тис. осіб, площа – 5,248 тис. км².

Володимир-Волинська ОТГ – утворена з об'єднаних Іваничівського, Локачинського та Володимир-Волинського районів. Включає у себе 11 територіальних громад (201 населений пункт). Населення – 174,7 тис. осіб, площа – 2,558 тис. км².

Ковельська ОТГ – найбільша, утворена із об'єднаних Турійського, Шацького, Старовижівського, Ратнівського, Любомльського та Ковельського районів. Включає у себе 23 територіальні громади (380 населених пунктів). Населення – 271 тис. осіб, площа – 7,647 тис. км².

Камінь-Каширська ОТГ – утворена із об'єднаних Маневицького, Любешівського та Камінь-Каширського районів. Включає у себе 5 територіальних громад (155 населених пунктів). Населення – 132,4 тис. осіб, площа – 4,693 тис. км² [20]. Кількість адміністративно-територіальних одиниць у районах Волинської області наведено у таблиці 2.3.

Таблиця 2.3. – Кількість адміністративно-територіальних одиниць у районах Волинської області

Райони	Територіальні громади				Міста	Селища	Сільські населені пункти
	Всього	Міські	Селищні	Сільські			
Волинська область	54	11	18	25	11	22	1054
Володимирський	11	3	2	6	3	3	195
Камінь-Каширський	5	1	2	2	1	2	152
Ковельський	23	2	9	12	2	9	369
Луцький	15	2	5	5	5	8	338

Джерело: [21, 22]

Таким чином, у Волинській області налічується 54 територіальних громади, з них міських – 11 од., селищних – 18 од., сільських – 25 од. Найбільша кількість територіальних громад зосереджена у Ковельському районі (23 територіальних громади), натомість найменша кількість у Камінь-Каширській територіальній громаді – 5 од. Усього на території Волині є 1054 сільських населених пункти, з них: 195 у Володимирському районі; 152 од. у Камінь-Каширському районі; 369 од. у Ковельському районі, та 338 од. у Луцькому районі.

Основні соціально-економічні показники Волинської області наведено у таблиці 2.4.

Таблиця 2.4. – Основні соціально-економічні показники Волинської області

Показники	2005 р.	2010 р.	2015 р.	2019 р.	2020 р.	2021 р.	2022 р.	2023 р.
Чисельність постійного населення, тис. ос.	1037,7	1034,4	1039,9	1028,7	1024,7	1018,6	-	-
Кількість зайнятих віком 15-70 років, тис. ос.	429,9	433,6	397,3	380,0	364,1	360,2	-	-
Кількість безробітних, 15-70 років, тис. ос.	41,9	40,5	43,1	45,2	51,9	52,4	-	-
Рівень безробіття, %	8,9	8,5	9,8	10,6	12,5	12,7	-	-
Доходи населення, млн грн	6808	19137	34064	72185	74204	93685	-	-
Середньомісячна номінальна заробітна плата штатних працівників, грн.	591	1692	3291	8663	9256	11445	-	-
ВДВ в розрахунку на одну особу, грн.	5739	13096	26585	62819	-	79511	-	-
Обсяг реалізованої промислової продукції, млн. грн.	5378,0	8126,5	19425,8	34410,9	35492,6	55500,1	60790,4	63858
Капітальні інвестиції у розрахунку на одну особу, грн.	-	1708,5	5929,3	12287,4	8884,5	11470,0	-	-
Експорт товарів, млн. дол. США	280,9	434,8	631,7	694,0	642,9	832,5	1065,7	823,8
Імпорт товарів, млн. дол. США	666,2	571,5	622,1	1456,3	1315,7	1814,4	2034,2	2577,9
Роздрібний товарооборот у розрахунку на одну особу, грн.	1673	4388	11147	11936	13951	16175	-	-
Фінансовий результат до оподаткування, млн. грн.	349,6	243,1	-3180,1	2589,9	2529,8	9795,7	4326,7	10671,6

«-» відсутні дані

Джерело: [21, 22]

Аналіз основних соціально-економічних показників Волинської області дозволяє зробити наступні висновки. Чисельність постійного населення за період 2000-2021 років щорічно знижувалась з 1037,7 тис. ос. у 2020 році до 1018,6 тис. ос. у 2021 році. Щодо кількості зайнятого населення, то вона теж суттєво знизилась – на 69,7 тис. ос. Відповідно, зростає рівень безробіття за даний період. Позитивною тенденцією в економічному розвитку Волинської області є зростання рівня доходів населення та його середньомісячної оплати праці. Так, для прикладу середньомісячна заробітна плата у 2020 році становила 9256 тис. грн, а у 2021 році вона склала 11445 тис. грн. За досліджуваний період спостерігаємо суттєве зростання обсягу реалізованої промислової продукції, а саме з 5278 млн грн у 2005 році до 63858 млн грн у 2023 році. Суттєво також зростаються капітальні інвестиції на одну особу. Так, обсяг капітальних інвестицій на одну особу у 2021 році склав 11470 грн. Відмічається значне зростання обсягу виконуваних експортно-імпортних операцій. Особливо це помітно щодо імпорту товарів. Обсяг імпорту товарів у 2020 році становив 1315 млн дол США, а у 2023 році він вже становив 2577 млн дол США, збільшення становило 2 рази. Водночас, спостерігаємо негативне сальдо зовнішньоторговельного балансу, де обсяг імпорту товарів значно перевищував обсяг експорту товарів.

Позитивним в економіці регіону є значне зростання обсягу роздрібного товарообороту, що припадає на одну особу. У 2020 році роздрібний товарооборот на одну особу становив 13951 грн, у 2021 році він вже склав 16175 грн. Також позитивним є отримання чистого фінансового результату до оподаткування протягом 2019–2023 років, де у останньому звітному періоді він становив 10671,6 млн грн (рис. 2.1). В цілому, проведений аналіз основних соціально-економічних показників регіону за період 2005–2023 років показав позитивну динаміку, що створює сприятливі передумови для забезпечення підприємницької активності суб'єктів господарювання.

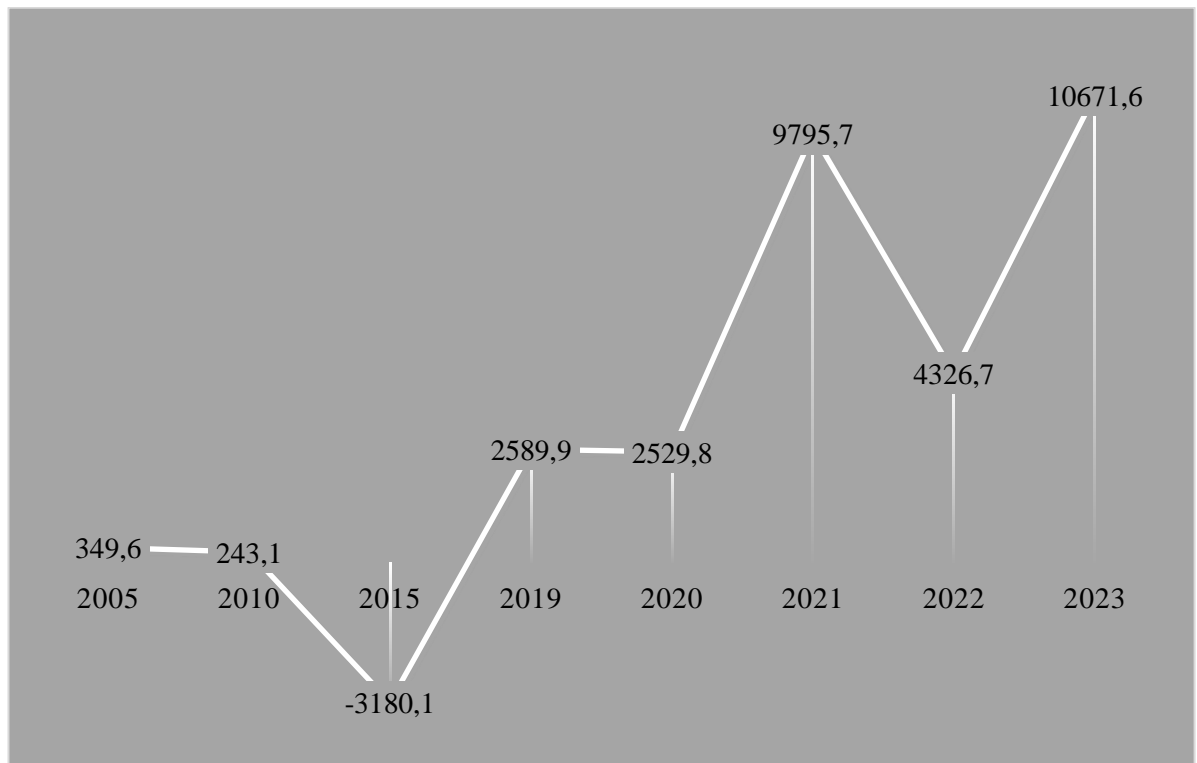

Рисунок 2.1. Динаміка чистого фінансового результату до оподаткування за період 2005–2023 років

Проаналізуємо чисельність населення за статусом участі в складі робочої сили, що є особливо важливим з позиції забезпечення підприємницької активності суб'єктів господарювання (табл. 2.5).

Таблиця 2.5. – Населення за статусом участі в складі робочої групи за місцем проживання, тис. осіб

Показники	2018 р.			2019 р.			2020 р.		
	всього	міська місцевість	сільська місцевість	всього	міська місцевість	сільська місцевість	всього	міська місцевість	сільська місцевість
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Робоча сила	419,0	229,5	189,5	425,2	235,5	189,7	416,0	224,1	191,9
працездатного віку	414,4	228,0	186,4	416,6	230,0	186,6	404,8	217,6	187,2
старше працездатного віку	4,6	3,2	1,4	8,6	5,5	3,1	11,2	6,5	4,7
Зайняті	371,1	217,1	154,0	380,0	212,8	167,2	364,1	198,1	166,0
працездатного віку	366,5	204,5	162,0	371,4	207,3	164,1	352,9	191,6	161,3
старше працездатного віку	4,6	3,0	1,6	8,6	5,5	3,1	11,2	6,5	4,7

Продовження таблиці 2.5

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Безробітні	47,9	23,5	24,4	45,2	22,7	22,5	51,9	26,0	25,9
працевдатного віку	47,9	23,5	24,4	45,2	22,7	22,5	51,9	26,0	25,9
старше працевдатного віку	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Особи, які не входять до складу робочої сили	316,7	156,3	160,4	321,7	164,7	157,0	328,9	174,6	154,3
працевдатного віку	210,5	105,4	105,1	216,2	105,0	111,2	222,6	113,7	108,9
старше працевдатного віку	106,2	61,2	45,0	105,5	59,7	45,8	106,3	60,9	45,4

Джерело: [21, 22]

Наведені у таблиці 2.3 дані показують погіршення ситуації щодо наявної робочої сили у Волинській області. Загальна кількість робочої сили у 2018 році становила 419 тис. ос., у 2020 році вона склала 416 тис. ос. Причому, відмічаємо значне скорочення наявної робочої сили саме у сільській місцевості. Так, у 2018 році кількість робочої сили у сільській місцевості складала 189,5 тис. ос., а у 2020 році вона склала 191,9 тис. ос. Скорочується кількість осіб працевдатного віку з 414,4 тис. ос. у 2018 році до 404,8 тис. ос. у 2020 році. Проте, спостерігається зростання осіб старше працевдатного віку з 4,6 тис. ос. у 2018 році до 11,2 тис. ос. у 2020 році. Все це негативно впливає на соціально-економічний розвиток регіону, та відповідно не створює сприятливих передумов для активізації підприємницької активності території.

2.2. Аналіз підприємницької активності суб'єктів господарювання

Проведемо аналіз та оцінку підприємницької активності суб'єктів господарювання. Для здійснення такого аналізу скористаємось даними статистичного щорічника Волинь 2021 та Волинь 2023.

Проаналізуємо кількість юридичних осіб у містах і районах, що дозволить оцінити рівень розвитку підприємницького середовища у Волинському регіоні (табл. 2.6).

Таблиця 2.6. – Кількість зареєстрованих юридичних осіб

Райони	2021 р.	2022 р.	2023 р.	2024 р.	Відхилення, +/-
Волинська область	22897	23627	24388	25218	2321
Володимирський	3064	3133	3211	3257	193
Камінь-Каширський	1383	1387	1382	1383	0
Ковельський	3896	4008	4039	4116	220
Луцький	14554	15099	15756	16462	1908

Джерело: [21, 22]

У 2024 році у Волинській області було зареєстровано 25218 осіб, що на 2321 особу більше ніж у 2021 році. В розрізі районів ситуація наступна (рис. 2.2).

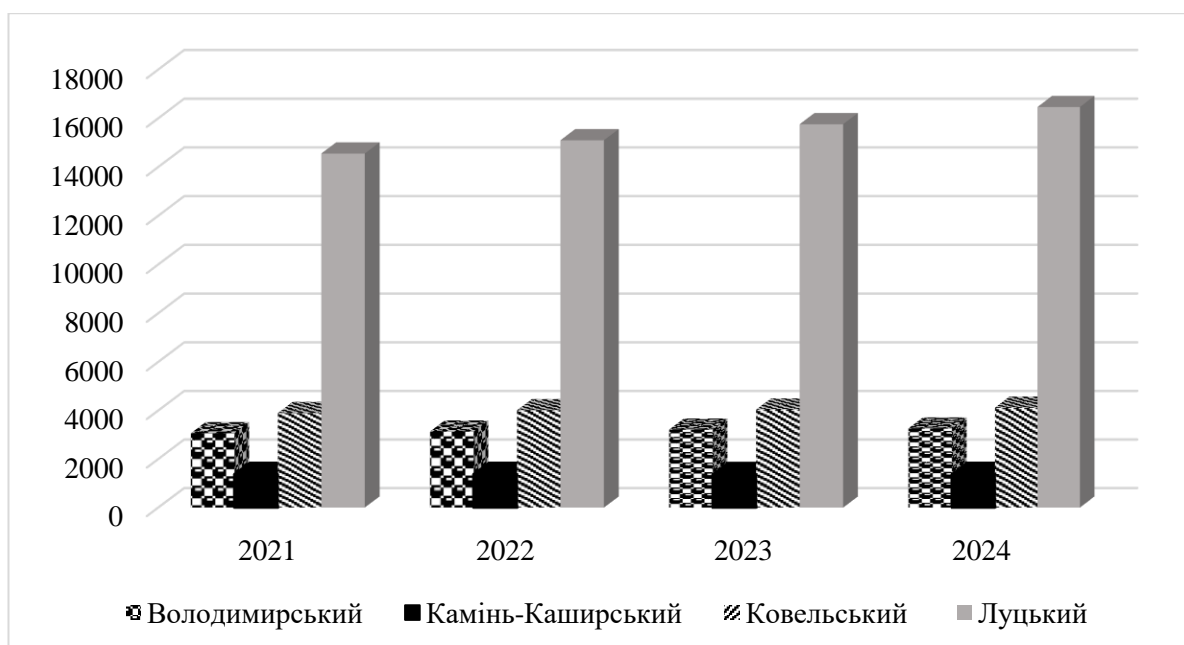

Рисунок 2.2. Динаміка кількості зареєстрованих юридичних осіб за період 2021–2024 роки в розрізі районів

У Володимирському районі кількість зареєстрованих осіб у 2024 році порівняно з 2021 роком зросла на 193 ос., у Ковельському районі така чисельність за весь період зросла на 220 ос. Найбільше зростання спостерігається по Луцькому районі: у 2021 році кількість зареєстрованих юридичних осіб становила 14554 ос., а у 2024 році вона склала 16462 ос., абсолютне відхилення склало 1908 ос. Щодо Камінь-Каширського району, то у 2024 році порівняно з 2021 роком змін не відбулося і чисельність таких осіб становила 1383 ос., хоча і відбувалися незначні зрушення у 2022 та 2023 роках. Така ситуація свідчить про активізацію підприємницької активності на всій території Волинської області та у всіх районах за винятком Камінь-Каширського району.

Деталізація кількості юридичних осіб у містах та районах наведена у таблиці 2.7.

Таблиця 2.7. – Кількість юридичних осіб у містах і районах

Райони	2018 р.	2019 р.	2020 р.	2021 р.	Відхилення, +/-
Волинська область	20288	21159	21933	22897	2609
м. Луцьк	8601	9148	9631	10229	1628
м.Володимир-Волинський	542	575	599	617	75
м. Ковель	1035	1140	1192	1239	204
м. Нововолинськ	887	913	934	963	76
райони					0
Володимир-Волинський	430	437	458	476	46
Горохівський	842	859	877	902	60
Іваничівський	531	543	546	562	31
Камінь-Каширський	556	567	587	603	47
Ківерцівський	883	904	912	869	-14
Ковельський	572	587	589	623	51
Локачинський	396	400	407	415	19
Луцький	1524	1617	1690	1779	255
Любешівський	382	359	359	364	-18
Любомльський	478	483	478	497	19
Маневицький	547	540	561	574	27
Ратнівський	411	415	426	448	37
Рожищенський	566	575	596	617	51
Старовижівський	408	407	397	409	1
Турійський	443	436	440	443	0
Шацький	254	254	254	268	14

Джерело: [21, 22]

Загалом, у Волинській області підвищується рівень підприємницької активності суб'єктів господарювання як в цілому по регіону, так і по містах і районах. Найбільш позитивні тенденції відмічаються у м. Луцьк (абсолютний ріст становить 1628 од.), м. Ковель (абсолютний ріст становить 204 од.), м. Володимир-Волинський (абсолютний ріст становить 75 од.), м. Нововолинськ (абсолютний ріст становить 76 од.). Щодо районів, то лідерами є Луцький район, де кількість юридичних осіб за це період зросла на 255 ос. та Горохівський район, де ріст становив 60 ос. Натомість, аутсайдерами, де спостерігається зменшення кількості юридичних осіб є Ківерцівський район (абсолютне скорочення становило 14 ос.), Любешівський район (абсолютне скорочення становило 18 ос.). Старовижівський та Турійський райони теж аутсайдерами щодо кількості юридичних осіб. Таким чином, можна відмітити, що у цих районах (Ківерцівський, Любешівський, Старовижівський, Турійський) відмічається низький рівень підприємницької активності суб'єктів господарювання, що потребує розробки заходів щодо підвищення активності ведення підприємницької діяльності. Такі заходи повинні бути розроблені органами місцевого самоврядування, а також органами регіонального управління.

Доцільно проаналізувати підприємницьку активність суб'єктів господарювання, які функціонують у різних видах економічної діяльності. Кількість юридичних осіб за видами економічної діяльності наведено у таблиці 2.8. Аналіз кількості юридичних осіб в розрізі видів економічної діяльності показує, що найбільше зростання їх кількості відбулося у торгівлі, де абсолютний ріст у 2024 році порівняно з 2018 роком склав 1382 од., діяльність у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування – ріст на 862 од., Транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність – збільшення на 476 од. Спостерігається зниження за таким видом економічної діяльності як державне управління й оборона, обов'язкове соціальне страхування на 226 од.

Таблиця 2.8. – Кількість юридичних осіб за видами економічної діяльності

Райони	2018 р.	2019 р.	2020 р.	2021 р.	2022 р.	2023 р.	2024 р.	Відхилення, +/-
Всього юридичних осіб	20288	21159	21933	22897	23627	24388	25218	4930
у тому числі								
Сільське, лісове та рибне господарство	1313	1377	1439	1477	1549	1608	1646	333
Добувна промисловість і розроблення кар'єрів	84	85	87	93	100	102	104	20
Переробна промисловість	972	1015	1071	1118	1154	1203	1310	338
Постачання електроенергії, газу, пари та кондиційного повітря	66	74	94	93	93	97	108	42
Водопостачання, каналізація, поводження з відходами	85	93	94	100	103	103	108	23
Будівництво	649	707	755	800	837	848	902	253
Оптова та роздрібна торгівля, ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів	2595	2906	3087	3344	3527	3743	3977	1382
Транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність	491	567	646	703	771	845	958	467
Тимчасове розміщування й організація харчування	173	178	190	199	213	217	221	48
Інформації та телекомунікації	201	212	225	243	259	276	293	92
Фінансова та страхова діяльність	68	71	72	71	66	70	72	4
Операції з нерухомим майном	610	679	720	736	766	784	821	211
Професійна, наукова та технічна діяльність	574	638	688	747	796	810	831	257
Діяльність у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування	1426	1546	1738	1956	2144	2210	2288	862
Державне управління й оборона, обов'язкове соціальне страхування	1289	1222	1155	1242	1161	1110	1063	-226
Освіта	1380	1381	1385	1391	1408	1393	1393	13
Охорона здоров'я та надання соціальної допомоги	453	468	479	499	518	735	830	377
Мистецтво, спорт, розваги та відпочинок	151	173	185	193	203	204	203	52
Надання інших видів послуг	3546	3723	3872	3990	4084	4173	4253	707

Джерело: [21, 22]

У цілому, аналіз показує, що найбільша кількість юридичних осіб в 2024 році зареєстрована в таких видах діяльності як оптова та роздрібна торгівля, ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів – 3977 од., діяльність у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування – 2288 од., сільське, лісове та рибне господарство (1646 од.), освіта (1393 од.), транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність – 958 од. , переробка промисловість (1310 од.).

Відповідно, у даних видах діяльності спостерігається підприємницька активність суб'єктів господарювання, що зумовлено рядом чинників: високим рівнем рентабельності, швидкою окупністю інвестицій, сприятливими природними та погодними умовами тощо.

Натомість, найменша кількість юридичних осіб спостерігається у добувній промисловості і розроблення кар'єрів (104 од. у 2024 році), Водопостачання, каналізація, поводження з відходами (108 од. у 2024 році), фінансовій та страховій діяльності (72 од. у 2024 році).

Кількість підприємств за їх розмірами наведено у таблиці 2.9.

Таблиця 2.9. – Кількість підприємств за їх розмірами

Назва показника	2010 р.	2020 р.	2021 р.	2022 р.	2023 р.	Відхилення, +/- (%)
Кількість підприємств						
Великі підприємства, од.	7	8	11	14	11	4
Середні підприємства, од.	368	365	355	330	341	-27
Малі підприємства, од., з них	4827	5674	5914	4858	5623	796
Мікропідприємства, од.	3873	4782	5013	4021	4750	877
Всього, од.	5202	6047	6280	5202	5975	773
Відсотків до загальної кількості, %						
Великі підприємства	0,1	0,1	0,2	0,3	0,2	0,1
Середні підприємства	7,1	6,1	5,6	6,3	5,7	-1,4
Малі підприємства, з них	92,8	93,8	94,2	93,4	94,1	1,3
Мікропідприємства	74,5	79,1	79,8	77,3	79,5	5

Джерело: [21, 22]

Аналіз кількості підприємств за їх розмірами показує наступну ситуацію. Як бачимо, спостерігається позитивна динаміка зростання кількості підприємства у 2023 році порівняно з 2010 роком практично за усіма групами: великі підприємства абсолютний ріст на 4 од., малі підприємства абсолютний ріст на 796 од., мікропідприємства – абсолютний ріст на 877 од. Виняток становлять середні підприємства, де ми бачимо зменшення кількості за весь період дослідження на 27 од. Таким чином, можна зробити висновок, що за усіма типами підприємств, окрім середніх відбувається поживлення підприємницької активності. Водночас, аналізуючи структуру, варто відмітити, що найбільшу питому вагу займають малі підприємства, частка яких у 2023 році у загальній сукупності підприємств становила 94,1%. Питома вага великих підприємств становить лише 0,2%. Таким чином, можна зробити висновок, що підприємництво у Волинській області формується завдяки розвитку малих підприємств (особливо мікропідприємств). Також, бачимо, що частка усіх підприємств за винятком середніх (питома вага яких у 2023 році скоротилася на 1,4%) зростала: великих підприємств на 0,1%, а малих підприємств на 1,3% (мікропідприємств на 5%).

Кількість зайнятих працівників за їх розмірами наведена у таблиці 2.10.

Таблиця 2.10. – Кількість зайнятих працівників за їх розмірами

Назва показника	2010 р.	2020 р.	2021 р.	2022 р.	2023 р.	Відхилення, +/- (%)
Кількість підприємств						
Великі підприємства, тис. ос.	14,4	16,4	17,2	22,3	20,1	5,7
Середні підприємства, тис. ос.	67,0	67,7	65,2	56,3	57,4	-9,6
Малі підприємства, тис. ос., з них	36,7	30,2	31,7	28,4	29,0	-7,7
Мікропідприємства, тис. ос.	11,7	12,0	13,1	11,3	12,0	0,3
Всього, тис. ос.	118,1	114,3	114,1	107,0	106,5	-11,6
Відсотків до загальної кількості, %						
Великі підприємства	12,2	14,4	15,1	20,8	18,9	6,7
Середні підприємства	56,7	59,2	57,1	52,6	53,8	-2,9
Малі підприємства, з них	31,1	26,4	27,8	26,6	27,3	-3,8
Мікропідприємства	9,9	10,5	11,5	10,6	11,3	1,4

Джерело: [21, 22]

Аналіз кількості зайнятих працівників показує, що найбільше їх було зосереджено у малих підприємствах, де їх чисельність у 2023 році становила 57,4 тис. грн, що на 9,6 тис. ос. менше 2010 року. На великих підприємствах у 2023 році працювало 20,1 тис. грн. Спостерігається збільшення кількості зайнятих працівників у цьому періоді порівняно із базовим на 5,7 тис. ос. Щодо малих підприємств, то відмічаємо зменшення їх чисельності з 36,7 тис. ос. у 2010 році до 29 тис. ос. у 2023 році. Також відмічається зменшення чисельності працівників і по мікропідприємствах на 11,6 тис. ос.

Щодо структури чисельності зайнятих, то найбільша їх питома вага у 2023 році була на середніх підприємства, що становило 53,8%; дещо менше на середніх підприємствах, що складало 27,3% і найменше на великих підприємствах - 18,9%. По структурі відмічається зменшення питокої ваги зайнятих працівників на середніх (2,9%) та малих (3,8%) підприємствах та зростання їх частки на великих підприємствах на 6,7%.

Обсяг реалізованої продукції (товарів, послуг) за їх розмірами наведено у таблиці 2.11.

Таблиця 2.11. – Обсяг реалізованої продукції (товарів, послуг) за їх розмірами

Назва показника	2010 р.	2020 р.	2021 р.	2022 р.	2023 р.	Відхилення, +/- (%)
Кількість підприємств						
Великі підприємства, млн грн	15301,9	40921,7	63272,2	73872,5	70560,8	55258,9
Середні підприємства, млн грн	17245,1	103340,3	132328,3	140986,7	160566,9	143321,8
Малі підприємства, млн грн, з них	5365,0	34246,7	42967,2	48328,3	58176,1	52811,1
Мікропідприємства, млн грн	1709,4	10795,9	14462,6	15453,7	18537,6	16828,2
Всього, млн грн	37912,0	178508,7	238567,7	263097,5	289303,8	251391,8
Відсотків до загальної кількості, %						
Великі підприємства	40,4	22,9	26,5	28,0	24,4	-16
Середні підприємства	45,5	57,9	55,5	53,6	55,5	10
Малі підприємства, з них	14,1	19,2	18,0	18,4	20,1	6
Мікропідприємства	4,5	6,0	6,1	5,9	6,4	1,9

Джерело: [21, 22]

Спостерігаємо за усіма розмірами підприємств зростання обсягу реалізованої продукції, що свідчить про підвищення підприємницької активності суб'єктів господарювання на ринку товарів та послуг. У 2023 році обсяг реалізованої продукції для великих підприємств становив 70560,8 млн грн, що є меншим за 2022 рік проте, вищим за 2010 рік. Обсяг реалізованої продукції середніх підприємств у 2023 році зріс на 143321,8 млн грн, а малих підприємств абсолютний ріст становив 52811,1 млн грн. Всього за усіма типами підприємства у 2024 році обсяг реалізованої продукції склав 289303,8 млн грн.

Аналіз структури реалізованої продукції показує, що найбільша частка припадала на середні підприємства (55,5% від загального обсягу реалізованої продукції), на великі підприємства припадало 24,4% від загального обсягу, а на малі підприємства – 20,1%. Однак, дослідження динаміки питомої ваги показує її суттєве зменшення для великих підприємств (у 2024 році зменшення питомої ваги на 16% порівняно з 2010 роком).

У таблиці 2.12 наведено валову додану вартість за видами економічної діяльності.

Таблиця 2.12. – Валова додана вартість за видами економічної діяльності,
млн грн

Райони	2018 р.	2019 р.	2020 р.	2021 р.	Відхилення, +/-
1	2	3	4	5	6
Сільське, лісове та рибне господарство	8596	9018	10351	13205	4609
Добувна промисловість і розроблення кар'єрів	108	73	158	743	635
Переробна промисловість	7163	8419	8233	11593	4430
Постачання електроенергії, газу, пари та кондиційного повітря	782	753	895	1456	674
Водопостачання, каналізація, поводження з відходами	149	208	255	308	159
Будівництво	1098	1434	1520	1669	571
Оптова та роздрібна торгівля, ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів	12342	18259	16337	16843	4501
Транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність	3964	4244	3809	4326	362

Продовження таблиці 2.12

1	2	3	4	5	6
Тимчасове розміщування й організація харчування	366	451	472	737	371
Інформації та телекомунікації	706	994	1197	1558	852
Фінансова та страхова діяльність	1142	1595	2319	2576	1434
Операції з нерухомим майном	4465	5307	5981	7093	2628
Професійна, наукова та технічна діяльність	831	1091	1163	1273	442
Діяльність у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування	400	533	514	585	185
Державне управління й оборона, обов'язкове соціальне страхування	4665	5715	6474	7398	2733
Освіта	4043	4466	4935	6247	2204
Охорона здоров'я та надання соціальної допомоги	1367	1455	2231	2409	1042
Мистецтво, спорт, розваги та відпочинок	311	369	379	476	165
Надання інших видів послуг	484	533	502	856	372

Джерело: [21, 22]

Аналіз валової доданої вартості показує її зростання у 2021 році за усіма видами економічної діяльності. Найбільший ріст відмічається за такими видами діяльності як:

- сільське, лісове та рибне господарство на 4609 млн грн;
- оптова та роздрібна торгівля, ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів на 4501 млн грн;
- фінансова та страхова діяльність на 1434 млн грн;
- операції з нерухомим майном на 2628 млн грн;
- державне управління й оборона, обов'язкове соціальне страхування на 2733 млн грн;
- освіта на 2204 млн грн.

Натомість, найменший ріст відбувся за такими видами діяльності як:

- водопостачання, каналізація, поводження з відходами на 159 млн грн;
- діяльність у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування на 185 млн грн;
- мистецтво, спорт, розваги та відпочинок на 165 млн грн.

Таким чином, бачимо, що водних видах спостерігається високий рівень підприємницької активності суб'єктів господарювання, натомість в інших значно менший. Це обумовлено різною привабливістю, терміном окупності інвестицій, рівнем рентабельності тощо видів діяльності для суб'єктів господарювання.

2.3. Оцінка підприємницької активності суб'єктів господарювання

Проведемо оцінку підприємницької активності суб'єктів господарювання. З цією метою визначимо позитивні та негативні тенденції розвитку підприємництва, співставимо темпи росту кількості юридичних осіб, які займаються підприємницькою діяльністю із темпами росту валової доданої вартості, а також проведемо SWOT-аналіз підприємницької активності суб'єктів господарювання Волинської області.

Оцінка тенденцій розвитку підприємництва суб'єктами господарювання наведено у таблиці 2.13.

Таблиця 2.13. – Оцінка тенденцій розвитку підприємництва суб'єктами господарювання

Показники	Темп росту, %	Тенденції		Зміна підприємницької активності суб'єктів господарювання (зростання, зниження)
		Позитивні	Негативні	
Кількість зареєстрованих юридичних осіб	110	+		Зростання
Кількість підприємств	114	+		Зростання
Кількість зайнятих працівників	90		+	Зниження
Обсяг реалізованої продукції	763	+		Зростання
Кількість зайнятих віком 15-70 років	83		+	Зниження
ВДВ в розрахунку на одну особу	1385	+		Зростання
Роздрібний товарооборот в розрахунку на одну особу	966	+		Зростання

Таким чином, бачимо, що по більшості показників спостерігається зростання підприємницької активності суб'єктів господарювання (кількість зареєстрованих юридичних осіб, кількість підприємств, обсяг реалізованої продукції, ВДВ в розрахунку на одну особу, роздрібний товарооборот на одну особу).

Проте, відмічається зниження підприємницької активності щодо залучення персоналу та забезпечення зайнятості населення.

Оцінка темпів росту кількості юридичних осіб, які займаються підприємницькою діяльністю за видами економічної діяльності та темпів росту валової доданої вартості наведена у таблиці 2.14.

Таким чином, можемо спостерігати відповідність темпів росту кількості юридичних осіб темпам росту валової доданої вартості за видами економічної діяльності. Лише у таких видах діяльності як добувна промисловість і розроблення кар'єрів, постачання електроенергії, газу, пари та кондиційного повітря та державне управління й оборона, обов'язкове соціальне страхування такі темпи не відповідають. Відповідно, у цих видах діяльності слід активізувати підприємницьку активність суб'єктів господарювання через створення відповідних сприятливих умов для ведення бізнесу.

У цілому, можемо відмітити позитивну ситуацію щодо підприємницької активності у Волинській області, що вказує на бажання населення здійснювати підприємницьку діяльність та розвивати бізнес.

Здійснимо SWOT-аналіз підприємницької активності суб'єктів господарювання (табл. 2.15).

Таблиця 2.14| Оцінка темпів росту кількості юридичних осіб, які займаються підприємницькою діяльністю та темпів росту валової доданої вартості

Показники	Сільське, лісове та рибне господарство	Добувна промисловість і розроблення кар'єрів	Переробна промисловість	Постачання електроенергії, газу, пари та кондиційного повітря	Водопостачання, каналізація, поводження з відходами	Будівництво	Оптова та роздрібна торгівля, ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів	Транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність	Тимчасове розміщування й організація харчування	Інформації та телекомунікації	Фінансова та страхова діяльність	Операції з нерухомим майном	Професійна, наукова та технічна діяльність	Діяльність у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування	Державне управління й оборона, обов'язкове соціальне страхування	Освіта	Охорона здоров'я та надання соціальної допомоги	Мистецтво, спорт, розваги та відпочинок
ВДВ	↑	↓	↑	↓	↑	↑	↑	↑	↑	↑	↑	↑	↑	↑	↑	↑	↑	↑
Відповідність темпів росту	В	Н	В	Н	В	В	В	В	В	В	В	В	В	В	Н	В	В	В
Кількість юридичних осіб	↑	↑	↑	↑	↑	↑	↑	↑	↑	↑	↑	↑	↑	↑	↓	↑	↑	↑

В – темпи росту кількості юридичних осіб відповідають темпам росту валової доданої вартості

Н - темпи росту кількості юридичних осіб не відповідають темпам росту валової доданої вартості

Таблиця 2.15. – SWOT-аналіз підприємницької активності суб'єктів господарювання

Слабкі сторони:	Сильні сторони:
<p>низький рівень природного приросту населення; низький рівень доходів населення; високий рівень безробіття; низький рівень рентабельності підприємств регіону; низький обсяг капітальних інвестицій в економіку регіону; низький рівень фінансування інноваційних розробок; низький рівень інноваційної активності підприємств регіону; низький обсяг випуску інноваційної продукції; зменшення кількості зайнятих</p>	<p>високий експортний потенціал регіонів; наявність іноземних ринків збуту продукції; інтеграція суб'єктів господарювання у міжнародний економічний простір; вигідне геополітичне розташування суб'єктів господарювання; збільшення кількості суб'єктів господарювання</p>
Загрози:	Можливості:
<p>наявність військових дій в регіонах держави; наявність військового стану в країні; руйнування виробничого потенціалу регіонів країни; міграція населення; нестабільна політична ситуація; погіршення економічного становища в державі; зниження експортного потенціалу регіонів держави; зниження доходів населення; зростання соціальної напруги у суспільстві; погіршення інвестиційної привабливості регіонів держави; зростання внутрішнього та зовнішнього боргу</p>	<p>надання податкових канікул; підтримка розвитку малого та середнього бізнесу; отримання коштів міжнародних фондів для підтримання розвитку економіки країни; покращення демографічної ситуації в країні; нарощення інноваційного потенціалу регіонів країни; збереження виробничих потужностей підприємств регіонів</p>

Таким чином, бачимо, що слабкими сторонами забезпечення підприємницької активності у регіоні є: низький рівень природного приросту населення; низький рівень доходів населення; високий рівень безробіття; низький рівень рентабельності підприємств регіону; низький обсяг капітальних інвестицій в економіку регіону; низький рівень фінансування інноваційних розробок; низький рівень інноваційної активності підприємств регіону; низький обсяг випуску інноваційної продукції; зменшення кількості зайнятих. Водночас, сильними сторонами забезпечення підприємницької активності у регіоні є: високий експортний потенціал регіонів; наявність іноземних ринків збуту

продукції; інтеграція суб'єктів господарювання у міжнародний економічний простір; вигідне геополітичне розташування суб'єктів господарювання; збільшення кількості суб'єктів господарювання. Розробка заходів по забезпеченню підприємницької активності суб'єктів господарювання повинна здійснюватися із врахуванням цих сильних та слабких сторін.

РОЗДІЛ 3

НАПРЯМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ АКТИВНОСТІ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ

3.1. Розробка механізму забезпечення підприємницької активності суб'єктів господарювання

Активізація процесів розвитку підприємництва вимагає реалізації системи узгоджених дій як з боку державних, так і регіональних органів влади. Відповідно, це вимагає розробки виваженого механізму забезпечення підприємницької активності суб'єктів господарювання. Такий механізм повинен забезпечити формування оптимальної структури видів підприємницької діяльності, зростання виручки від реалізації продукції суб'єктами підприємництва, розширення асортименту продукції та послуг, активізація підприємницької діяльності тощо.

Пропонується механізм забезпечення підприємницької активності суб'єктів господарювання розглядати як циклічний процес, який складається із сукупності взаємоузгоджених цілей, інструментів, методів, які спрямовано на забезпечення підприємницької активності суб'єктів господарювання з метою задоволення потреб споживачів. Як бачимо, пропонується механізм забезпечення підприємницької активності суб'єктів господарювання складається із семи етапів (рис. 3.1): 1 етап. Оцінка підприємницької активності суб'єктів господарювання (оцінка передумов підприємницької активності суб'єктів господарювання; оцінка результатів підприємницької активності суб'єктів господарювання). 2 етап. Обґрунтування мети забезпечення підприємницької активності суб'єктів господарювання. 3 етап. Визначення цілей забезпечення підприємницької активності суб'єктів господарювання (позитивні тенденції підприємницької активності суб'єктів господарювання; негативні тенденції підприємницької активності суб'єктів господарювання).

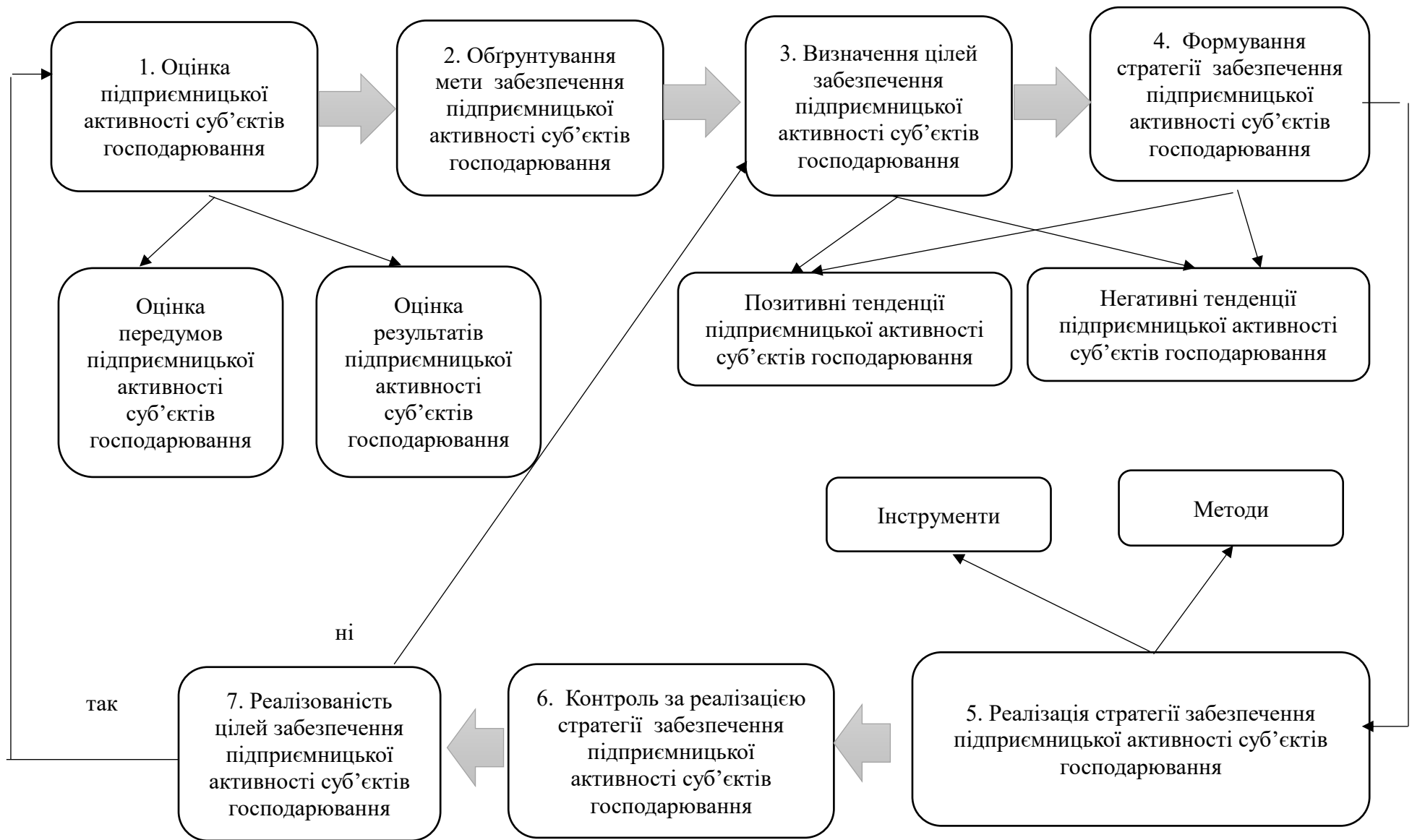

Рисунок 3.1. Механізм забезпечення підприємницької активності суб'єктів господарювання

4 етап. Формування стратегії забезпечення підприємницької активності суб'єктів господарювання (позитивні тенденції підприємницької активності суб'єктів господарювання; негативні тенденції підприємницької активності суб'єктів господарювання).

5 етап. Реалізація стратегії забезпечення підприємницької активності суб'єктів господарювання (інструменти, методи).

6 етап. Контроль за реалізацією стратегії забезпечення підприємницької активності суб'єктів господарювання.

7 етап. Реалізованість цілей забезпечення підприємницької активності суб'єктів господарювання.

На першому етапі механізму здійснюється оцінка підприємницької активності суб'єктів господарювання. Виходячи із пропонованої методики дослідження така оцінка здійснюється за двома напрямками: аналіз та оцінка передумов підприємницької активності суб'єктів господарювання; аналіз та оцінка результатів підприємницької активності суб'єктів господарювання. Дослідження за даними напрямками дозволить провести комплексну оцінку рівня підприємницької активності суб'єктів господарювання та виявити її тенденції (позитивні та негативні).

На другому етапі здійснюється обґрунтування мети забезпечення підприємницької активності суб'єктів господарювання. Основною метою в даному напрямі є забезпечення позитивних тенденцій розвитку підприємництва суб'єктами господарювання.

На третьому етапі механізму визначаються цілі забезпечення підприємницької активності суб'єктів господарювання. Слід зауважити, що такі цілі повинні виходити із тенденцій підприємницької активності суб'єктів господарювання, а також забезпечувати декомпозицію залежно від рівнів (стратегічного, оперативного, тактичного). Пропонується наступна система цілей забезпечення підприємницької активності суб'єктів господарювання (рис. 3.2).

Рисунок 3.2. Система цілей забезпечення підприємницької активності суб'єктами господарювання

За умови наявних позитивних тенденцій підприємницької активності суб'єктів господарювання:

– основна ціль – підтримка позитивних тенденцій підприємницької активності суб'єктів господарювання та їх активізація; стратегічна ціль – масштабування підприємницької активності суб'єктів господарювання; оперативна ціль – збільшення кількості суб'єктів господарювання, розширення міжнародної присутності на ринку, підтримка наукоємних виробництв; тактична ціль – налагодження міжнародної співпраці, створення нових робочих місць, розвиток малого та середнього підприємництва.

За умови наявних негативних тенденцій підприємницької активності суб'єктів господарювання:

- основна ціль – стимулювання та стабілізація підприємницької активності суб'єктів господарювання;
- стратегічна ціль – укріплення позицій на ринку;
- оперативна ціль – диверсифікація та трансформація підприємницької діяльності, забезпечення інвестиційної привабливості територій, освоєння нових видів діяльності, підвищення якості продукції;
- тактична ціль – оптимізація ставок оподаткування та кредитування, покращення фінансової грамотності підприємців.

На четвертому етапі здійснюється обґрунтування вибору стратегії забезпечення підприємницької активності суб'єктів господарювання. Формування стратегії підприємницької активності суб'єктів господарювання повинне здійснюватися відповідно до тенденцій її забезпечення.

Пропонується для негативних тенденцій забезпечення підприємницької активності суб'єктів господарювання обрати стратегію трансформації процесів забезпечення підприємницької активності суб'єктів господарювання; для позитивних тенденцій забезпечення підприємницької активності суб'єктів господарювання обрати стратегію активізації розвитку підприємництва.

На п'ятому етапі здійснюється реалізація стратегії забезпечення підприємницької активності суб'єктів господарювання. Реалізація стратегії здійснюється за допомогою системи інструментів та методів. Серед основних інструментів реалізації стратегії забезпечення підприємницької активності

суб'єктів господарювання слід виділити такі як кредитування, оподаткування, ціноутворення, ліцензування, тарифні ставки, експортні квоти тощо. Основними методами, за допомогою яких реалізуватиметься стратегія забезпечення підприємницької активності суб'єктів господарювання будуть нормативно-розпорядчі (правові), економічні та організаційні.

На шостому етапі здійснюється контроль за реалізацією стратегії забезпечення підприємницької активності суб'єктів господарювання. Контроль виступає основним мірилом досягнення поставлених цілей в процесі реалізації механізму забезпечення підприємницької активності суб'єктів господарювання. Функція контролю повинна бути присутня на усіх етапах реалізації механізму задля вчасного виявлення відхилень на кожному із етапів та прийняття завчасних заходів усунення відхилень (при їх виникненні). Контроль дозволяє оцінити фактично отримані показники із поставленими плановими значеннями показників та визначити рівень досягнення поставлених цілей.

На останньому шостому етапі оцінюється реалізованість цілей забезпечення підприємницької активності суб'єктів господарювання. За умов досягнення цілей переходимо циклічно до першого етапу механізму; за умов наявності відхилень та недосяжності поставлених цілей переходимо до етапу формування цілей. Причинами такої невідповідності можуть бути поставлені занадто високі цілі, які не відповідають потенційним можливостям території.

Таким чином, запропонований механізм дозволить активізувати розвиток підприємництва в усіх сферах життєдіяльності країни та її регіонів.

3.2. Стратегія забезпечення підприємницької активності суб'єктів господарювання

Забезпечення підприємницької активності суб'єктів господарювання потребує чітко розробленої стратегії, а також застосування певної системи дій та заходів, спрямованих на підтримку позитивних тенденцій розвитку

підприємництва суб'єктом господарювання, або уникнення небезпечних та загрозованих ситуацій у формуванні його конкурентних переваг. Аналіз та оцінка показали наявність позитивних та негативних тенденцій підприємницької активності суб'єктів господарювання, що потребує застосування диференційованого підходу до вибору стратегії (рис.3.3).

Рисунок 3.3. Диференційований підхід до вибору стратегії забезпечення підприємницької активності суб'єктів господарювання

Як було відмічено вище, пропонується для негативних тенденцій забезпечення підприємницької активності суб'єктів господарювання обрати стратегію трансформації процесів забезпечення підприємницької активності суб'єктів господарювання; для позитивних тенденцій забезпечення підприємницької активності суб'єктів господарювання обрати стратегію активізації розвитку підприємництва.

Стратегія *трансформації* процесів забезпечення підприємницької активності суб'єктів господарювання спрямована на усунення негативних тенденцій підприємницької активності суб'єктів господарювання. Варто зауважити, що вагоме місце в реалізації даної стратегії належить органам державної, регіональної влади та органам місцевого самоврядування. Дані органи управління повинні забезпечити наступні заходи:

– створити сприятливе підприємницьке середовище для активізації підприємницької діяльності. В межах такого середовища варто зосередити увагу на усуненні штучних бар'єрів входу та виходу з галузі, створення однакових правил ведення підприємницької діяльності для усіх суб'єктів господарювання, удосконалення процесу сертифікації та ліцензування підприємницької діяльності;

– удосконалення правового поля ведення підприємницької діяльності, яке передбачає удосконалення ставок оподаткування, кредитування, відсотків за депозитами, законодавчого закріплення правил ведення бізнесу, які стимулюватимуть розвитку підприємництва та активність малого та середнього бізнесу;

– формування та розвиток підприємницької інфраструктури. Тут важливо розвивати інфраструктурні об'єкти, які створюватимуть сприятливі можливості для активізації підприємницької активності суб'єктів господарювання. Серед таких об'єктів варто виділити бізнес-центри, консалтингові центри, центри створення інновацій, кластери, бізнес-хаби, технопарки, навчальні та освітні заклади, фінансово-кредитні установи та інші інноваційно активні утворення;

– підвищення інвестиційної привабливості територій, що стимулюватиме реальних та потенційних інвесторів до вкладання коштів у різні види економічної діяльності. В межах даного напрямку важливо створити пільгові умови для кредитування, оподаткування тих суб'єктів господарювання, які розпочинають підприємницьку діяльність, або тих, чия діяльність є стратегічно важливою для потреб національної чи регіональної економік;

– формування підприємницької майстерності та освіченості населення. Варто формувати підприємницьку культуру ведення бізнесу, фінансову грамотність населення та підприємців, організація тренінгів, воркшопів, курсів підвищення кваліфікації, навчання, стажування тощо.

Стратегія *активізації* процесів забезпечення підприємницької активності суб'єктів господарювання спрямована на масштабування підприємницької

діяльності суб'єктів господарювання та забезпечення їх активізації. Дана стратегія спрямована на:

- розширення фінансових можливостей суб'єктів господарювання через доступ до міжнародних грантових проєктів та їх фінансування, державних цільових фондів, кредитних фондів;

- масштабування присутності суб'єкта господарювання на внутрішньому та зовнішньому ринках: пошук нових сегментів ринку, вивчення споживчої поведінки та емоційних уподобань споживачів, визначення споживчої ємності ринку;

- збільшення виробничих потужностей суб'єктів господарювання: збільшення обсягів виробництва та реалізації продукції, розширення асортименту продукції, зниження рівня барку продукції, випуск інноваційних продуктів;

- нарощення інноваційної активності суб'єкта господарювання, що передбачає освоєння нових видів продукції та технології, генерування бізнес-ідей та стартапів, впровадження елементів ІІІ, створення інформаційної система управління підприємством;

- подальше підвищення конкурентоспроможності суб'єктів підприємництва: забезпечення високого конкурентного статусу на ринку; створення міцних конкурентних позицій у ринковому та міжнародному середовищі, забезпечення високого рівня конкурентоспроможності продукції.

Таким чином, запропоновані стратегії дозволяють активізувати підприємницьку активність суб'єктів господарювання, створити сприятливе підприємницьке середовище для ведення бізнесу, і таким чином, сформувати та розвинути підприємницький потенціал регіону.

3.3. Система забезпечення підприємницької активності суб'єктів господарювання

Забезпечення підприємницької активності суб'єктів господарювання потребує відповідної системи забезпечення, яка формуватиме сприятливі передумови для розвитку бізнесу. Розглядаючи систему забезпечення підприємницької активності суб'єктів господарювання, то її можна представити наступним чином (рис. 3.4).

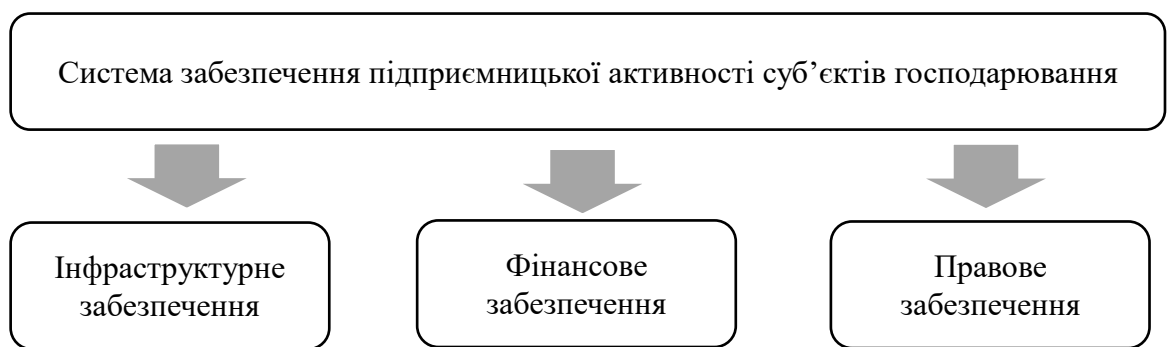

Рисунок 3.4. Система забезпечення підприємницької активності суб'єктів господарювання

Як бачимо, системи забезпечення підприємницької активності суб'єктів господарювання складається із інфраструктурного, фінансового та правового забезпечення.

Інфраструктурне забезпечення підприємницької активності суб'єктів господарювання потребує об'єктів виробничого, соціального, транспортно, енергетичного, інвестиційного, інноваційного призначення. На жаль, більшість об'єктів інфраструктурного забезпечення окремих регіонів держави нині перебувають на межі «виживання». Такі об'єкти інфраструктури як енергетика, виробництво, транспорт, соціальні структури на території окремих регіонів повністю зруйновані, що збільшує навантаження на такі ж інфраструктурні об'єкти решта регіонів держави. Виникає необхідність в оптимізації об'єктів

інфраструктурного забезпечення підприємницької активності суб'єктів господарювання задля збереження економічного потенціалу країни та підтримання належної якості життя населення регіонів країни. Тут важливо сформувати ті об'єкти інфраструктурного забезпечення, які здатні підтримати та активізувати підприємницьку активність суб'єктів господарювання. Важливе місце серед таких інфраструктурних об'єктів належить консалтинговим компаніям (надають різні види консультаційних послуг, здійснюють супровід бізнесу, надають юридичні послуги тощо), фінансово-кредитні установи (надають кредитні кошти для започаткування та розвитку бізнесу), центри зайнятості (надають фінансову допомогу та підтримку у започаткуванні та розвитку бізнесу), громадські організації (створюють можливості долучення до спільних міжнародних проєктів та участі у грантовій діяльності для отримання коштів на започаткування та розвиток бізнесу), транспортно-логістичні компанії (надання транспортно-логістичних послуг), бізнес-школи та бізнес-хаби (створюють можливості для навчання, участі в тренінгах, семінарах, воркшопах, підвищення кваліфікації) тощо.

Фінансове забезпечення підприємницької активності суб'єктів господарювання в умовах дефіциту державного та регіонального бюджетів нині відіграє вкрай важливу роль. Першочерговим джерелом фінансового забезпечення мають стати кошти міжнародних фондів, які будуть спрямовуватися на покриття поточних видатків розвитку, та на підтримку існуючих конкурентних переваг регіону. Також важливим є участь суб'єктів господарювання у різних міжнародних проєктах, які дають фінансування на розвиток бізнесу. Суб'єкти господарювання можуть отримувати різного роду державні дотації, субвенції на підтримку підприємницької діяльності, цільове державне фінансування на конкретні цільові проєкти.

Правовий супровід процесів забезпечення підприємницької активності суб'єктів господарювання передбачає наявність відповідного правового поля ведення підприємницької діяльності, захист прав суб'єктів господарювання, правове регулювання створення, ведення та ліквідації підприємницької

діяльності, правове регулювання інвестиційної, інноваційної, зовнішньоекономічної, фінансової та інших видів діяльності суб'єктів господарювання.

ВИСНОВКИ

Кваліфікаційна робота присвячена забезпеченню підприємницької активності суб'єктів господарювання. У першому розділі роботи досліджено сутність підприємницької активності суб'єктів господарювання, під якою запропоновано розуміти процес активізації кількісних та якісних показників ведення підприємницької діяльності, який призводить до поживлення економіки та задоволення потреб споживачів. Обґрунтовано методичний підхід до аналізу та оцінки підприємницької активності суб'єктів господарювання, який містить п'ять послідовних та взаємопов'язаних етапи:

1. Вибір інформаційної бази та методів дослідження.
2. Вибір напрямів аналізу та оцінки підприємницької активності суб'єктів господарювання.
3. Вибір системи показників аналізу та оцінки підприємницької активності суб'єктів господарювання.
4. Стандартизація показників, що характеризують підприємницьку активність суб'єктів господарювання.
5. Комплексна оцінка підприємницької активності суб'єктів господарювання. Досліджено внутрішні та зовнішні чинники на забезпечення підприємницької активності суб'єктів господарювання.

У другому розділі роботи здійснено аналіз та оцінку підприємницької активності суб'єктів господарювання Волинської області. Подано загальну характеристику Волинської області та проаналізовано основні економічні показники, які її характеризують. Здійснено аналіз підприємницької активності суб'єктів господарювання. Аналіз показав, що по більшості показниках спостерігається зростання підприємницької активності суб'єктів господарювання (кількість зареєстрованих юридичних осіб, кількість підприємств, обсяг реалізованої продукції, ВДВ в розрахунку на одну особу, роздрібний товарооборот на одну особу). Проте, відмічається зниження

підприємницької активності щодо залучення персоналу та забезпечення зайнятості населення. Також спостерігається відповідність темпів росту кількості юридичних осіб темпам росту валової доданої вартості за видами економічної діяльності. Лише у таких видах діяльності як добувна промисловість і розроблення кар'єрів, постачання електроенергії, газу, пари та кондиційного повітря та державне управління й оборона, обов'язкове соціальне страхування такі темпи не відповідають. Відповідно, у цих видах діяльності слід активізувати підприємницьку активність суб'єктів господарювання через створення відповідних сприятливих умов для ведення бізнесу.

У роботі проведено оцінку підприємницької активності суб'єктів господарювання. Оцінка показала, слабкими сторонами забезпечення підприємницької активності у регіоні є: низький рівень природного приросту населення; низький рівень доходів населення; високий рівень безробіття; низький рівень рентабельності підприємств регіону; низький обсяг капітальних інвестицій в економіку регіону; низький рівень фінансування інноваційних розробок; низький рівень інноваційної активності підприємств регіону; низький обсяг випуску інноваційної продукції; зменшення кількості зайнятих. Водночас, сильними сторонами забезпечення підприємницької активності у регіоні є: високий експортний потенціал регіонів; наявність іноземних ринків збуту продукції; інтеграція суб'єктів господарювання у міжнародний економічний простір; вигідне геополітичне розташування суб'єктів господарювання; збільшення кількості суб'єктів господарювання. Розробка заходів по забезпеченню підприємницької активності суб'єктів господарювання повинна здійснюватися із врахуванням цих сильних та слабких сторін.

У третьому розділі роботи запропоновано напрями забезпечення підприємницької активності суб'єктів господарювання. Розроблено механізм забезпечення підприємницької активності суб'єктів господарювання, який складається із семи етапів:

1 етап. Оцінка підприємницької активності суб'єктів господарювання.

2 етап. Обґрунтування мети забезпечення підприємницької активності суб'єктів господарювання.

3 етап. Визначення цілей забезпечення підприємницької активності суб'єктів господарювання.

4 етап. Формування стратегії забезпечення підприємницької активності суб'єктів господарювання.

5 етап. Реалізація стратегії забезпечення підприємницької активності суб'єктів господарювання.

6 етап. Контроль за реалізацією стратегії забезпечення підприємницької активності суб'єктів господарювання.

7 етап. Реалізованість цілей забезпечення підприємницької активності суб'єктів господарювання.

Обґрунтовано стратегію забезпечення підприємницької активності суб'єктів господарювання. Запропоновано для негативних тенденцій забезпечення підприємницької активності суб'єктів господарювання обрати стратегію трансформації процесів забезпечення підприємницької активності суб'єктів господарювання; для позитивних тенденцій забезпечення підприємницької активності суб'єктів господарювання обрати стратегію активізації розвитку підприємництва. Обґрунтовано систему забезпечення підприємницької активності суб'єктів господарювання складається із інфраструктурного, фінансового та правового забезпечення.

ПЕРЕЛІК ДЖЕРЕЛ ПОСИЛАНЬ

1. Господарський кодекс України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15>.
2. Підприємництво і торгівля: навч. посібник / під заг. ред. д.е.н., проф. Л.Л. Ковальської та проф. І.В. Кривов'язюка. Київ: Кондор, 2018. 620 с.
3. Бобров В.Я. Основи ринкової економіки. Київ: Либідь. 1995. 320 с.
4. Сизоненко В. Теорія підприємництва: здобутки і проблеми дослідження. *Економіка України*. 2002. № 9. С. 45–51.
5. Васільєва Л.М. Поняття і сутність підприємництва. *Вісник Дніпропетровського державного аграрного університету*. 2010. №1. С.175–178.
6. Власова Н.О., Чорна М.В., Беляєва М.В. Економічний механізм регулювання підприємницької діяльності в роздрібній торгівлі: монографія. Харків: ХДУХТ, 2013. 155с.
7. Валінкевич Н.В. Основи підприємництва. Житомир: ЖДТУ, 2019. 493 с.
8. Карпюк Г.І. Основи підприємництва. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/pto/2021/04/19/Osnovy%20pidpryyemnytstva.pdf>
9. Швед В.В., Омельченко О.В., Таран О.А. Сутність та особливості підприємницької діяльності. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Економіка і управління*. 2024. Том 35 (74). № 1. URL: https://www.econ.vernadskyjournals.in.ua/journals/2024/35_74_1/7.pdf
10. Вдовичак Б. Сутність підприємництва та його роль у економічному розвитку держави. 2022. URL: https://elartu.tntu.edu.ua/bitstream/lib/38490/2/FMZKPNES_2022_Vdovychak_T-The_essence_of_entrepreneurship_60-62.pdf
11. Гарват О. Аналіз підприємницької активності в Україні. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2022. №6. Том2. URL: <https://journals.khnu.km.ua/vestnik/wp-content/uploads/2023/01/2022-312-62-13.pdf>

12. Нікітенко К.С. Підприємницька діяльність: аспекти, тенденції і перспективи розвитку в умовах пандемії. 2021. №12. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/12_2021/104.pdf.
13. Георгіаді Н.Г. Сучасний стан підприємницької активності в Україні. *Ефективна економіка*. 2016. №3. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4818>.
14. Олійник Т.І. Еволюція підприємницької активності: суспільно економічний аспект становлення та розвитку. *Економіка та держава*. 2021. №5. URL: http://www.economy.in.ua/pdf/5_2021/18.pdf.
15. Мартусенко І.В., Дончак Л.Г. Ділова активність: теоретичні аспекти та особливості формування. *Економіка та суспільство*. 2018. Вип. №19. URL: https://economyandsociety.in.ua/journals/19_ukr/76.pdf.
16. Вахович І.М. Фінансова політика сталого розвитку регіону: методологія формування та механізми реалізації: монографія. Луцьк: Надстир'я, 2007. 496 с.
17. Вахович І.М., Камінська І.М. Фінансова спроможність регіону: діагностика та механізми забезпечення: навч. посібник. Луцьк: Надстир'я, 2009. 400 с.
18. Ковальська Л.Л. Оцінка конкурентоспроможності регіону та механізми її підвищення: монографія. Луцьк: ЛДТУ, 2007. 385 с.
19. Стратегія розвитку Волинської області на період до 2027 року. URL: <https://voladm.gov.ua/article/strategiya-rozvitku-volinskoyi-oblasti-na-period-do-2027-roku/>
20. Новий адміністративно-територіальний устрій Волині: які функції мають новостворені районні державні адміністрації. URL: <https://voladm.gov.ua/new/noviy-administrativno-teritorialniy-ustriy-volini-yaki-funkciyi-mayut-novostvoreni-rayonni-derzhavni-administraciyi/>.
21. Статистичний щорічник Волинь 2020 ГУС у Волинській області. С.419.
22. Статистичний щорічник Волинь 2023 ГУС у Волинській області. С.321.

Додатки